

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра економіки та підприємництва
імені професора І.М. Брюховецького**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

**на тему: Аналіз ефективності використання ресурсного
потенціалу сільськогосподарського підприємства та напрями її
підвищення**

Виконав:

СКРИПНИК Андрій Ігорович
студент спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»

Керівник:

СТРОЧЕНКО Наталія Іванівна
кандидат економічних наук, професор
кафедри економіки та підприємництва
імені професора І.М. Брюховецького

Рецензент:

МАКАРЕНКО Сергій Анатолійович
директор ФГ «Атріум» Роменського району
Сумської області

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Економіки і менеджменту

Кафедра

економіки та підприємництва імені
професора І.М. Брюховецького

Освітній ступінь

Магістр

Спеціальність

076 «Підприємництво та торгівля»

Затверджую:

Зав. кафедри

Світлана ТЕРЕЩЕНКО

« ____ » « ____ » 2023 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

СКРИПНИКУ Андрію Ігоровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. **Тема роботи:** Аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства та напрями її підвищення

2. **База практичного дослідження:** ТОВ «Радгосп Шевченківський» Конотопського району Сумської області

Керівник роботи: к.е.н., професор СТРОЧЕНКО Наталія Іванівна

Затверджена наказом по університету від

«__» _____ 2024 р. № ____/ос

3. **Строк подання студентом закінченої роботи**

09 грудня 2024 року

4. **Вихідні дані до роботи:** законодавчі та нормативні акти, навчально-методична та наукова література, первинна статистична і бухгалтерська звітність ТОВ «Радгосп «Шевченківський» Конотопського району Сумської області, виробничо-фінансові плани та технологічні карти, дані інтернет-сайтів тощо.

5. **Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):** розглянути теоретико-методичні основи дослідження ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства; надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «Радгосп «Шевченківський» Конотопського району Сумської області; визначити рівень забезпеченості, склад, структуру та тенденції розвитку матеріальних ресурсів підприємства; дослідити трудовий і фінансовий потенціал ТОВ «Радгосп «Шевченківський»; проаналізувати рівень ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства; визначити резерви та напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу ТОВ «Радгосп «Шевченківський».

6. Дата видачі завдання:

20 вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	вересень 2023 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	жовтень 2023 р. – грудень 2023 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	січень 2024 р. – лютий 2024 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	березень 2024 р. – травень 2024 р.	
6.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	липень 2024 р.	
7.	Рецензування кваліфікаційної роботи	серпень 2024 р.	
8.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	вересень 2024 р.	
9.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	до 04 грудня 2024 р.	
10.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	09 грудня 2024 р.	
11.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	до 04 грудня 2024 р.	
12.	Захист кваліфікаційної роботи	23 грудня 2024 р.	

Студент

Андрій СКРИПНИК

Керівник роботи

Наталія СТРОЧЕНКО

Перевірку на автентичність
проведено

Надія БАРАНИК

Кваліфікаційна робота допущена
до захисту

Світлана ЛУКАШ

АНОТАЦІЯ

СКРИПНИК А.І. Аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства та напрямів її підвищення.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля», СНАУ, Суми. 2024 р. Рукопис.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню питань проведення аналізу ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства та напрямів її підвищення.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок, що включає 29 таблиць. Список літературних джерел налічує 50 найменувань, розміщених на 7 сторінках.

Мета кваліфікаційної роботи – обґрунтування та розробка теоретичних засад, методичних положень та прикладних рекомендацій щодо аналізу ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства та напрямів її підвищення.

Об'єкт дослідження – процес управління ефективністю використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні основи та науково-практичні засади управління ефективністю використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства та визначення напрямів її підвищення.

В першому – теоретичному розділі роботи визначені теоретико-методичні основи дослідження ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства

У другому розділі надано організаційно-економічну характеристику ТОВ «Радгосп «Шевченківський» Конотопського району Сумської області; визначено рівень забезпеченості, склад, структуру та тенденції розвитку матеріальних ресурсів підприємства; досліджено трудовий і фінансовий потенціал ТОВ «Радгосп «Шевченківський»;

У третьому розділі проаналізовано рівень ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства; визначені резерви та напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу ТОВ «Радгосп «Шевченківський».

В кваліфікаційній роботі одержали подальшого розвитку: методика аналізу рівня ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства (п.п. 3.1); обґрунтування визначення резервів та напрямів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства (п.п. 3.2).

Основні наукові результати кваліфікаційної роботи можуть бути використані сільськогосподарськими підприємствами та їх об'єднаннями, органами державного управління АПК при реалізації проектів і програм в сфері розвитку ресурсного потенціалу підприємства.

Ключові слова: матеріальні ресурси, трудові ресурси, фінансові ресурси, ресурсний потенціал сільськогосподарського підприємства, аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного підприємства.

SUMMARY

SKRYPNYK A.I. Analysis of the efficiency of using the resource potential of an agricultural enterprise and directions for its improvement.

Qualification work in the specialty 076 «Entrepreneurship and trade», SNAU, Sumy. 2024. Manuscript.

The qualification work is devoted to the study of the analysis of the efficiency of the use of the resource potential of the agricultural enterprise and directions for its improvement.

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources and appendices. The total volume of work is 77 pages, which includes 29 tables. The list of literary sources includes 50 names, placed on 7 pages.

The purpose of the qualification work is the substantiation and development of theoretical principles, methodological provisions and applied recommendations regarding the analysis of the efficiency of the use of the resource potential of the agricultural enterprise and directions for its improvement.

The object of the research is the process of managing the efficiency of using the resource potential of an agricultural enterprise.

The subject of the research is the theoretical and methodological foundations and scientific and practical principles of managing the efficiency of using the resource potential of an agricultural enterprise and determining the directions for its improvement.

In the first - theoretical section of the work, the theoretical and methodological foundations of the study of the effectiveness of the use of the resource potential of the agricultural enterprise are determined

In the second section, the organizational and economic characteristics of LLC "Shevchenkivskyi State Farm" of Konotop district of Sumy region are given; the level of security, composition, structure and development trends of the company's material resources are determined; the labor and financial potential of Shevchenkivsky State Farm LLC was investigated;

The third section analyzes the level of efficiency of using the enterprise's resource potential; identified reserves and directions for improving the efficiency of using the resource potential of Shevchenkivsky State Farm LLC.

In the qualification work, the following were further developed: the method of analyzing the level of efficiency in the use of the enterprise's resource potential (item 3.1); substantiating the determination of reserves and directions for increasing the efficiency of using the resource potential of an agricultural enterprise (item 3.2).

The main scientific results of the qualification work can be used by agricultural enterprises and their associations, state bodies of the agro-industrial complex in the implementation of projects and programs in the field of development of the resource potential of the enterprise.

Keywords: material resources, labor resources, financial resources, resource potential of an agricultural enterprise, analysis of the efficiency of using the resource potential of an agricultural enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	11
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТОВ «РАДГОСП «ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ»	21
2.1 Коротка організаційно-економічна характеристика ТОВ «Радгосп «Шевченківський» Конотопського району Сумської області	21
2.2 Рівень забезпеченості, склад, структура та тенденції розвитку матеріальних ресурсів підприємства	29
2.3 Трудовий і фінансовий потенціал ТОВ «Радгосп «Шевченківський»	40
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТОВ «РАДГОСП «ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ»	48
3.1 Аналіз рівня ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства	48
3.2 Резерви та напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу ТОВ «Радгосп «Шевченківський»	59
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	77

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах аграрний сектор відіграє важливу роль у забезпеченні економічного зростання країни, продовольчої безпеки та експорту. На сьогодні аграрні підприємства стикаються з необхідністю ефективно використовувати свої ресурси для досягнення високих результатів. Якість, структура та особливості відтворення природних і виробничих ресурсів визначають їх потенціал. Здатність підприємств адаптуватися до мінливих умов ринку, впроваджувати інновації та концентрувати ресурси на вирішенні стратегічних задач є ключовими факторами успіху. Однак, багато підприємств ще не в повній мірі використовують ці можливості через відсутність чіткого розуміння методів оцінки ефективності управління ресурсами. Тому розробка ефективних підходів та інструментів для оцінки є актуальним завданням, яке дозволить підприємствам підвищити свою прибутковість та стабільність.

Забезпечення раціонального використання ресурсів та вдосконалення управління ресурсним потенціалом підприємства є предметом досліджень низки як українських аналітиків і вчених, так і західних дослідників [47; 48; 50]. Зокрема, в даному дипломному дослідженні нами використані наукові доробки таких вчених, як: Богацька Н.М. [5], Красноручський О., Маренич Т., Прусова Г. [17], Сас Л.С. [46; 32], Шпикуляк О.Г. [44; 46], Бірюков Є.І. [4], Парасій-Вергуненко І., Юрчишин Я., Безверхий К., Грищенко Н., Назарова К., Приймак Н. [26], Латишева О. [48], Алексєєв С.Б., Жебокритьський Є.І. [1], Артёмова А.В., Артёмов І.В. [2], Антощенкова В. [3], Саламін О., Поперечний С. [31] та багатьох інших науковці даного напрямку.

Незважаючи на суттєвий науковий інтерес до зазначеної проблеми та її важливість, слід зазначити, що деякі аспекти теоретико-методичного забезпечення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств залишаються недостатньо дослідженими. Тому актуальним є розробка теоретичних основ розвитку ресурсного потенціалу підприємств, формування підходу до аналізу рівня ефективності його використання як інструменту

ефективного управління, а також удосконалення методичних підходів щодо оптимізації ресурсного потенціалу підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи стало обґрунтування та розробка теоретичних засад, методичних положень та прикладних рекомендацій щодо аналізу ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства та напрямів її підвищення. Досягнення даної мети зумовило необхідність постановки та вирішення комплексу наступних завдань:

1. Розглянути теоретико-методичні основи дослідження ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства.
2. Надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «Радгосп «Шевченківський» Конотопського району Сумської області.
3. Визначити рівень забезпеченості, склад, структуру та тенденції розвитку матеріальних ресурсів підприємства.
4. Дослідити трудовий і фінансовий потенціал ТОВ «Радгосп «Шевченківський».
5. Проаналізувати рівень ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства.
6. Визначити резерви та напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу ТОВ «Радгосп «Шевченківський».

Об'єкт дослідження – процес управління ефективністю використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні основи та науково-практичні засади управління ефективністю використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства та визначення напрямів її підвищення.

Методи дослідження. Методичною основою дослідження є діалектичний метод пізнання, системний підхід до вивчення економічних явищ. Поставлені в кваліфікаційній роботі завдання вирішувалися за допомогою таких методів: абстрактно-логічний (при теоретичному узагальненні сутності і змісту ресурсного

потенціалу аграрних підприємств); економічного аналізу та порівняння; статистично-економічні (при оцінці сучасного стану ресурсного потенціалу досліджуваного сільськогосподарського підприємства); табличного методу (для відображення інформації щодо стану використання ресурсного потенціалу аграрного підприємства).

Теоретичною основою дипломного дослідження є фундаментальні положення з економіки, організації та управління підприємствами, викладені у вітчизняних та іноземних наукових працях.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України з питань використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств, офіційна статистична інформація, дані річної фінансової звітності та дані офіційного сайту досліджуваного сільськогосподарського підприємства – ТОВ «Радгосп «Шевченківський» Конотопського району Сумської області; наукові публікації вчених-економістів, які присвячені проблемам аналізу ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та пошуку напрямів її підвищення, а також результати власних досліджень автора.

Економічні розрахунки виконані із застосуванням сучасних методик і комп'ютерних технологій обробки статистичних матеріалів.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у теоретико-методичному обґрунтуванні засад здійснення аналізу ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства та напрямів її підвищення. Зокрема, *одержали подальшого розвитку*:

- методика аналізу рівня ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства (п.п. 3.1);
- обґрунтування визначення резервів та напрямів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства (п.п. 3.2).

Практична значимість. Основні наукові результати кваліфікаційної роботи можуть бути використані сільськогосподарськими підприємствами та їх об'єднаннями, органами державного управління АПК при реалізації проектів і

програм в сфері розвитку ресурсного потенціалу підприємства.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід стосовно проведення аналізу ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства та напрямів її підвищення. Усі основні наукові положення, висновки та пропозиції отримані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Підсумки розробки проблеми загалом, окремі її аспекти, отримані узагальнення і висновки було оприлюднено на двох міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні питання фінансів, економіки, обліку і менеджменту: теорія і практика» (Кропивницький, 27 січня 2024 р.) та «Проблеми та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку та управління» (Ізмаїл, 18 жовтня 2024 р.).

Публікації. Основні наукові положення та результати досліджень опубліковані в збірниках тез доповідей міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок, що включає 29 таблиць. Список літературних джерел налічує 50 найменувань, розміщених на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Швидкий розвиток бізнесу та зростаюча конкуренція вимагають від підприємств постійного вдосконалення методів управління ресурсами. Оптимізація використання ресурсів стала невід'ємною частиною успішної бізнес-стратегії. Сучасні технології надають компаніям потужні інструменти для аналізу та покращення ефективності використання активів. Однак, особливо в аграрному секторі, багато підприємств ще не в повній мірі використовують ці можливості. Тому проведення досліджень в цій галузі є критично важливим для розвитку ефективного управління ресурсами та підвищення прибутковості бізнесу [43].

Зміщення фокусу від ефективності управління ресурсами до управління ресурсним потенціалом передбачає перехід від оптимізації використання наявних ресурсів до стратегічного розвитку та розширення можливостей підприємства. Замість простого використання ресурсів, компанії починають інвестувати в їх розвиток, створюючи синергію між різними видами ресурсів та формуючи стійку конкурентну перевагу. Це дозволяє перейти від реактивного до проактивного управління, де ресурси розглядаються не лише як витрати, а й як інвестиції в майбутнє.

Щоб зрозуміти, як ефективно використовувати ресурси підприємства, необхідно спочатку чітко визначити, що таке ресурсний потенціал і які його складові. Саме від глибини такого аналізу залежить успіх подальшої розробки системи управління ресурсним потенціалом аграрного підприємства [26].

Активні дослідження останніх років дозволили розробити різноманітні підходи до управління ресурсами підприємств, зокрема в аграрному секторі. Завдяки чому сформувалася значна кількість підходів до трактування змісту категорії ресурсний потенціал суб'єктів економічної діяльності, в тому числі і

підприємств галузі сільського господарства [18] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Систематизація підходів до визначення змісту категорії «ресурсний потенціал сільськогосподарського підприємства».

Автор визначення категорії	Особливості трактування змісту даного поняття автором	Основні складові ресурсного потенціалу аграрного підприємства за авторським підходом
Антощенкова В. [3]	сукупність матеріальних, трудових, фінансових та інтелектуальних ресурсів, які підприємство використовує або може використовувати для виробництва сільськогосподарської продукції та отримання прибутку	земельні ресурси; трудові ресурси; капітал та підприємницькі здібності
Красноручський О., Маренич Т., Прусова Г. [17]	безперервне функціонування підприємства, орієнтоване на створення вартості та досягнення балансу інтересів усіх залучених сторін	виробнича, збутова, фінансова, інноваційно-інвестиційна, кадрова, організаційна, управлінська, соціальна, екологічна
Вініченко І.І., Дідур К.М. [9]	це поняття включає широкий набір матеріальних і нематеріальних ресурсів, що використовуються в процесі виробництва сільськогосподарської продукції. Ресурсний потенціал визначає здатність підприємств забезпечувати продовольчу безпеку, стабільність і ефективність агровиробництва	природний, трудовий, фінансовий, матеріально-технічний, нематеріальні активи та інформаційний потенціал
Степаненко С.В. [38]	сукупність ресурсів, які можуть бути використані в виробничих процесах за наявних технологій і соціально-економічних умов, з метою досягнення тактичної мети - максимізації прибутку підприємства в межах стратегії забезпечення екологічного балансу та розвитку механізмів гармонізації соціальних відносин	доповнення стратегічними орієнтирами, зокрема через забезпечення екологічного балансу навколишнього середовища та розвиток механізмів гармонізації соціальних відносин
Згурська О.М. [10]	багаторівнева структура, що включає сукупність різноманітних ресурсів, доступних для використання в конкретних сферах діяльності. Кожен елемент цієї структури є складною системою взаємозалежних та взаємодіючих частин, які мають відносну самостійність і виконують різні функції	виробничі, фінансові, трудові та матеріальні ресурси

Джерело: сформовано автором з використанням [3; 9; 10; 17; 38]

Узагальнюючи різні дефініції категорії «ресурсний потенціал», можна виокремити декілька підходів до розуміння його сутності, які покладено в основу

оцінки. Так, можна виділити ресурсний, системний, функціональний та цільовий підходи, кожен з яких акцентує увагу на різних аспектах цього поняття.

Згідно з першим підходом, ресурсний потенціал – це статична характеристика, що відображає лише наявність ресурсів, а не їх ефективність або можливість розвитку. Як зазначають С.Б. Алексєєв та Є.І. Жебокритський, «ресурсний потенціал підприємства – це сукупність ресурсів, що є у розпорядженні підприємства, а також спроможність працівників і менеджерів використовувати ресурси з метою виробництва товарів (послуг) та отримання максимального прибутку» [1]. При такому розумінні, ресурсний потенціал розглядається як статична категорія, що характеризує наявні на певний момент часу ресурси підприємства. Як зазначено попередньо, даний підхід дозволяє оцінити ресурсне забезпечення підприємства, але не враховує його динаміку та здатність до розвитку.

При цьому, як зазначає Бірюков Є.І. [4], ресурсний потенціал підприємства включає не лише матеріальні активи, а й інформаційні ресурси, технології, ноу-хау, репутацію, бренд, кваліфікацію персоналу та інші нематеріальні активи. Таким чином, ресурсний потенціал – це комплексний феномен, який відображає різноманітні аспекти діяльності підприємства

Інший підхід до розуміння «ресурсного потенціалу» передбачає, що це не просто сукупність ресурсів, а їх здатність забезпечувати функціонування та розвиток підприємства. Тобто, мова йде про потенційні можливості ресурсів, які реалізуються в процесі виробництва. Оцінювати такий потенціал пропонується шляхом порівняння наявних ресурсів з тими, які необхідні для досягнення поставлених цілей. Такий підхід дозволяє більш точно визначити ефективність використання ресурсів [5; 2].

Комплексність поняття «ресурсний потенціал» обумовлює різноманітність підходів до його тлумачення. Розповсюдженими також є системний, функціональний та цільовий підходи, кожен з яких дозволяє розглянути ресурсний потенціал з певного ракурсу.

Так, системний підхід розглядає ресурсний потенціал як взаємопов'язану сукупність ресурсів, що функціонують як єдина система. Він акцентує увагу на взаємодії різних елементів цієї системи та їхньому впливі на загальний результат діяльності підприємства.

Функціональний підхід фокусується на тому, як ресурси використовуються для виконання певних функцій. Тобто, оцінюється не просто наявність ресурсів, а їх здатність забезпечувати конкретні процеси виробництва або надання послуг.

І останній, не менш поширений підхід, – цільовий підхід, розглядає ресурсний потенціал через призму досягнення стратегічних цілей підприємства. За допомогою його використання можна оцінити, наскільки наявні ресурси дозволяють підприємству реалізувати свої плани та досягти бажаних результатів.

Кожен з цих підходів доповнює один одного і дозволяє отримати більш повне уявлення про ресурсний потенціал сільськогосподарського підприємства.

Таким чином, ресурсний потенціал сільськогосподарського підприємства є динамічною системою, яка постійно адаптується до змін зовнішнього середовища. Здатність підприємства ефективно використовувати свої ресурси для вирішення нових завдань є ключовим фактором його конкурентоспроможності.

Дослідження свідчать, що найбільш ефективним способом управління ресурсним потенціалом підприємств є використання системного та процесного аналізу. Це передбачає, що всі компоненти ресурсного потенціалу сприймаються як взаємозалежні частини єдиної системи, а їх управління здійснюється через спеціалізовані методи та інструменти [18].

Так, наразі існує досить широкий спектр методів та методик для проведення аналізу ефективності ресурсного потенціалу аграрного підприємства. Кожен із них має свої особливості і переваги, залежно від специфіки підприємства, умов господарювання та цілей аналізу. Використання сучасних методів аналізу сприяє більш точному оцінюванню ефективності ресурсів і розробці рекомендацій щодо їх раціонального використання та оптимізації.

Наукові дослідження з кількісного оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства можна умовно поділити на три основні

напрямки. Перший включає оцінку фактичного стану ресурсів та показників їх відтворення, другий – оцінку ефективності використання ресурсного потенціалу, а третій – оцінку повноти використання потенціалу, що визначає, наскільки повно підприємство використовує можливості своєї ресурсної бази. Основна відмінність між оцінкою ефективності та оцінкою повноти використання полягає в тому, що перша зосереджена на обчисленні ефекту від використаних ресурсів, а друга – на аналізі ступеня використання наявних ресурсних можливостей. Повноцінний аналіз ресурсного потенціалу можливий лише при комплексному застосуванні зазначених нами підходів.

Одним із найбільш обговорюваних питань, особливо в аграрній науці, є визначення показників, які повинні враховуватись під час аналізу ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства [23].

Проаналізувавши наукові праці та дослідивши показники ефективності використання виробничого потенціалу, ми склали їх перелік (табл. 1.2). Оскільки ефективність – це відносний показник, що відображає взаємозв'язки, то більшість показників у таблиці є відносними величинами.

Таблиця 1.2 – Система показників аналізу ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного підприємства у розрізі його складових (за ресурсним підходом)

Складові елементи ресурсного потенціалу	Відповідні показники ресурсного потенціалу аграрного підприємства
1	2
Кадровий потенціал	збільшення середньооблікової чисельності працівників; частка управлінських кадрів у загальному складі персоналу; рівень освіти та кваліфікації працівників; середній вік працівників підприємства; коефіцієнт найму працівників на підприємство; коефіцієнт звільнення працівників з підприємства; співвідношення коефіцієнтів найму та звільнення персоналу; рівень зайнятості співробітників; плинність кадрів; середньорічна продуктивність праці на одного працівника; середньорічна продуктивність праці на одного робітника; трудомісткість виробничих процесів на одиницю продукції; озброєність праці основними фондами; середня місячна заробітна плата працівників; частка додаткових виплат у загальній структурі заробітної плати; частка витрат на заробітну плату у загальних витратах підприємства; віддача на одиницю заробітної плати; співвідношення темпів зростання продуктивності праці та заробітної плати; чистий прибуток на кожну гривню витрат на оплату праці (річний фонд оплати праці).

Продовження таблиці 1.2

1	2
Потенціал основних засобів (ОЗ)	продуктивна потужність підприємства; віддача ОЗ (фондовіддача); віддача активної частини ОЗ; матеріаломісткість ОЗ; рентабельність ОЗ; озброєність підприємства ОЗ; технічна оснащеність підприємства; коефіцієнт зносу (амортизації) ОЗ; коефіцієнт придатності ОЗ для використання; частка капітальних інвестицій, спрямованих на придбання ОЗ; коефіцієнт оновлення ОЗ (введення нових); коефіцієнт вибуття (ліквідації) ОЗ; темп зростання капітальних інвестицій в ОЗ; коефіцієнт приросту ОЗ; співвідношення коефіцієнтів оновлення та вибуття ОЗ; співвідношення темпу зростання ОЗ до темпу зростання необоротних активів; співвідношення темпу зростання ОЗ до темпу зростання всіх активів; коефіцієнт інтенсивності використання ОЗ; коефіцієнт екстенсивності використання ОЗ; чистий прибуток на кожну гривню середньорічної вартості ОЗ.
Потенціал оборотних активів (ОА)	коефіцієнт оборотності ОА (віддача від ОА); коефіцієнт завантаження ОА; тривалість одного обороту ОА; рентабельність ОА; абсолютне вивільнення ОА; відносне вивільнення ОА; коефіцієнти оборотності окремих компонентів ОА (запасів, виробничих запасів, дебіторської заборгованості, готової продукції тощо); чистий прибуток на кожну гривню середньорічної вартості ОА.
Фінансовий потенціал	частка власних фінансових ресурсів у загальному обсязі; частка позикових фінансових ресурсів у загальному обсязі; співвідношення позикових та власних фінансових ресурсів; коефіцієнт фінансової автономії; коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт критичної ліквідності; коефіцієнт покриття короткострокових зобов'язань; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт оборотності фінансових ресурсів; тривалість фінансового циклу; рентабельність операційної діяльності; рентабельність власного капіталу; рентабельність використаних фінансових ресурсів; коефіцієнт фінансової стабільності; коефіцієнт фінансового ризику; обсяги капіталовкладень в основні та оборотні активи; рівень повернення інвестицій; чистий прибуток на кожну гривню капіталовкладень.
Матеріальні ресурси	віддача матеріальних ресурсів (матеріаловіддача); темп зростання витрат на матеріали; матеріаломісткість продукції; частка витрат на матеріали у загальній собівартості продукції; співвідношення темпів зростання матеріальних витрат та операційних витрат; частка матеріальних витрат на кожну гривню товарної продукції; рівень матеріальних витрат на одиницю продукції.
Інформаційний потенціал	частка витрат на інформатизацію у загальному обсязі інвестицій; частка витрат на маркетинг у загальних витратах підприємства; частка витрат на придбання програмного забезпечення у загальному обсязі інвестицій; частка витрат на участь у виставках, ярмарках та конкурсах у загальному обсязі інвестицій; чистий прибуток на кожну гривню витрат на інформатизацію.

Джерело: авторська розробка з використанням [14]

Оскільки діяльність сільськогосподарських підприємств є різноманітною і постійно розвивається, включаючи нові, іноді нетрадиційні напрямки, створення універсальної системи показників для всіх господарств є складним завданням. Проте можна виокремити основні категорії показників, які необхідно враховувати всім товаровиробникам.

По-перше, важливі показники, що відображають кількісні характеристики ресурсів підприємства. Це можуть бути такі величини, як площа сільськогосподарських угідь, кількість оброблюваної землі та ріллі, чисельність робочої сили, кількість сільськогосподарських тварин та птиці, а також доступність інвестиційних ресурсів і обсяги необхідної інформації.

По-друге, є показники, що характеризують якість цих ресурсів. Наприклад, це може бути якість ґрунтів, що визначає потенціал для вирощування сільськогосподарських культур, рівень кваліфікації працівників, що безпосередньо впливає на продуктивність праці, а також стан технічного оснащення та інші фактори, що визначають ефективність використання ресурсів.

По-третє, важливими є показники, що оцінюють рівень використання ресурсів, зокрема через такі параметри, як фондівіддача, продуктивність праці, матеріалівіддача, урожайність та продуктивність тваринництва. Ці показники дають змогу оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для отримання продукції.

Більш складним завданням є оцінка ефективності ресурсів, які не можуть бути відображені фінансовими показниками або мають нематеріальний характер. До таких ресурсів належать, наприклад, інформаційні ресурси, імідж і бренд, репутація, інтелектуальний потенціал, клієнтська база, ділові контакти та інші, результативність використання яких важко оцінити за допомогою натуральних або вартісних показників. Ці активи не мають фізичної форми і їхня цінність не відображається у традиційній бухгалтерській звітності. Проте, вони значно впливають на результати діяльності підприємства, збільшуючи його ринкову вартість та прибутковість. Оскільки їхній внесок у прибуток не можна точно виміряти, оцінка їх ефективності носить опосередкований характер. Вона виявляється в довгостроковій перспективі через зростання прибутковості та ринкової вартості компанії. Однак, виділити точний внесок саме цих активів у ці результати є практично неможливим.

Окрім зазначеного ресурсного підходу до оцінки ефективності використання ресурсного підприємства, також використовуються витратний і

дохідний підходи. За витратним підходом результати діяльності у вигляді прибутку порівнюються з витратами, які були понесені для його отримання, тоді як за дохідним підходом прибуток зіставляється з доходом, що дозволяє оцінити, який прибуток генерується на кожен одиницю доходу. Отже, ці два методи базуються на однаковому принципі, оскільки прибуток безпосередньо залежить від співвідношення доходів і витрат.

Аналіз окремих показників ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства дає можливість оцінити стан кожного ресурсу в межах його окремих категорій, таких як трудові, земельні, фінансові або матеріальні ресурси. Однак такий підхід має обмеження, оскільки не враховує взаємодії між різними видами ресурсів і не дозволяє отримати цілісну картину загальної ефективності використання потенціалу підприємства. Це може призвести до упущення важливих аспектів, які визначають реальну ефективність діяльності на всіх рівнях.

Саме тому застосування інтегрального підходу є важливим для більш точного і комплексного аналізу. Інтеграція різних показників в єдину систему дозволяє оцінити не тільки ефективність кожного окремого ресурсу, а й їх взаємозв'язок і вплив на загальний результат. Такий підхід дозволяє виявити як сильні, так і слабкі сторони у використанні ресурсів, а також надає можливість для виявлення резервів і оптимізації ресурсного потенціалу підприємства в цілому.

Використання інтегрального підходу допомагає сформулювати більш точне уявлення про реальний стан ресурсного потенціалу, що сприяє прийняттю обґрунтованих і ефективних управлінських рішень на рівні підприємства.

Аналіз запропонованих нами показників для оцінки ефективності управління ресурсним потенціалом продемонстрував, що їх вибір ґрунтується на комплексному і багатовимірному підході. Характеристика цих показників дає можливість детально оцінити та проаналізувати ефективність управління кожним ресурсом в рамках загального ресурсного потенціалу підприємства, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності його управління. Це також допоможе

виявити резервні можливості для подальшого розвитку підприємства та створить умови для формування ефективної системи управління ресурсним потенціалом.

В умовах поствоєнного відновлення української економіки важливим завданням є підвищення ефективності аграрних підприємств. Інноваційні підходи до виробництва, управління та маркетингу можуть сприяти формуванню конкурентоспроможних агрокомпаній, які здатні адаптуватися до динамічного ринкового середовища. Ключові напрями формування ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств нами відображені на наступному рисунку (рис. 1.1).

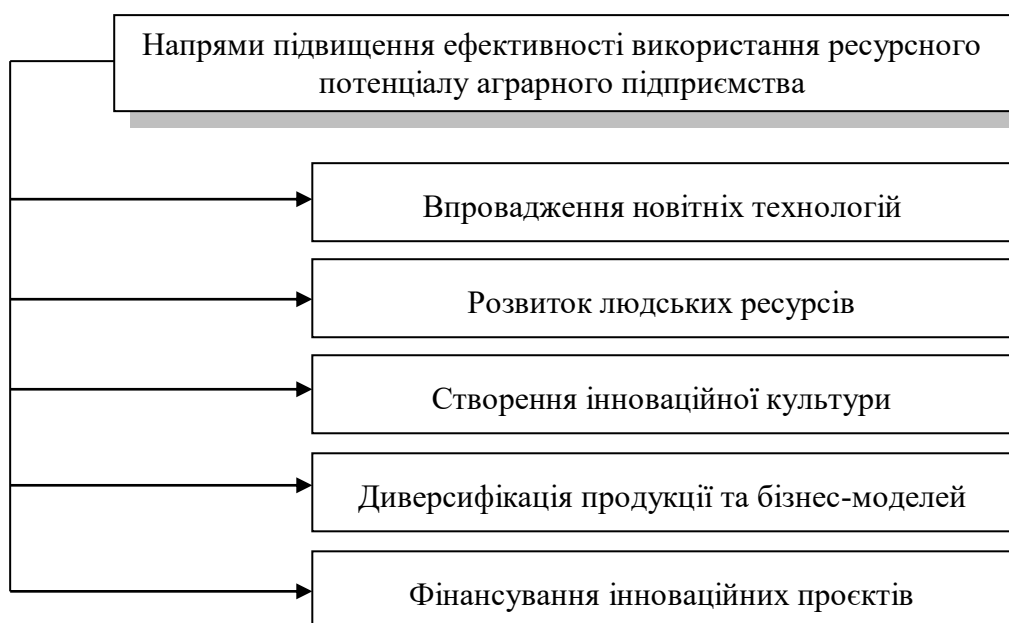

Рисунок 1.1 – Основні напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства

Джерело: сформовано автором з використанням [39]

Впровадження сучасних технологій, зокрема точного землеробства, автоматизації, використання дронів та аналітики даних, дозволяє оптимізувати ресурси, знижуючи витрати та підвищуючи врожайність. Система прогнозування погодних умов і раннього виявлення шкідників, реалізована завдяки новітнім технологіям, сприяє ефективному використанню ресурсів та охороні довкілля.

Поряд із технологічними інноваціями, розвиток людських ресурсів є

ключовим аспектом підвищення ефективності агросектору. Професійна підготовка працівників, мотивація та залучення молоді до галузі є необхідними для адаптації до нових умов. Важливо створювати сприятливі умови праці, забезпечуючи розвиток кваліфікації та збереження знань.

Створення інноваційної культури в аграрних підприємствах передбачає формування середовища, де співробітники заохочуються до пошуку нових рішень і вдосконалення процесів. Це сприяє швидкій адаптації до змін та підвищенню продуктивності. Залучення молоді та створення можливостей для розвитку стають запорукою сталого зростання.

Диверсифікація продукції та бізнес-моделей також є важливим шляхом до стійкості аграрних підприємств. Розширення асортименту дозволяє зменшити ризики, пов'язані з коливаннями цін, та забезпечити стабільний дохід. Диверсифікація може включати переробку сільгосппродукції, агротуризм або виробництво біопалива.

Критично важливим на сьогодні в агросекторі залишається фінансування інноваційних проектів. Власні кошти підприємств, банківські кредити, державні програми підтримки та інвестиції венчурних фондів – це різноманітні джерела, які забезпечують реалізацію нових технологій. Успішна реалізація інноваційних проектів вимагає комплексного підходу до фінансування, що враховує стадію розвитку, масштаб і ризики.

Окрім зазначених напрямів, важливою є реалізація екологічних і соціальних ініціатив, збереження біорізноманіття, управління водними ресурсами та соціальний захист працівників. Впровадження цифрових технологій, таких як Інтернет речей та штучний інтелект, також сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Таким чином, інтеграція новітніх технологій, розвиток людських ресурсів, диверсифікація, належне фінансування та екологічні ініціативи сприятимуть підвищенню ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств, разом з тим, забезпечуючи їх стійкий розвиток, підвищуючи конкурентоспроможність та їх адаптивність до викликів сучасності.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТОВ «РАДГОСП «ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ»

2.1 Коротка організаційно-економічна характеристика ТОВ «Радгосп «Шевченківський» Конотопського району Сумської області

Товариство з обмеженою відповідальністю Радгосп «Шевченківський» (далі скорочено ТОВ «Радгосп «Шевченківський») як юридична особа було зареєстровано 18.08. 2022 року, з базовим статутним капіталом в сумі 1833 тис. грн. Юридична особа-підприємство за місцем реєстрації розташоване в с. Шевченкове Конотопського району Сумської області, на території Попівської територіальної громади. За шифром 01.50 каталогу видів економічної діяльності «Змішане сільське господарство» є основним видом діяльності досліджуваного підприємства. Крім того іншими видами статутної діяльності товариства є:

- 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;
- 01.41 Розведення великої рогатої худоби молочних порід.
- 01.46 Розведення свиней.
- 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві.
- 46.21 Оптова торгівля зерном, насінням і кормами для тварин.
- 46.23 Оптова торгівля живими тваринами.
- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля.

За визначеним кадастровим класом діяльності «Змішане сільське господарство» основними конкурентами і бізнес-партнерами ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є: (табл. 2.1)

Таблиця 2.1 – Основні конкуренти і бізнес-партнери ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Назва підприємства	Адреса
ТОВ «Агрофірма «Ім. Довженка»	Полтавська область, Миргородський район, с. Яреськи
ТОВ «Агрікор Холдинг»	Чернігівська область, м. Прилуки
ТОВ «ТАС Агро Центр»	Київська область, Миронівська ТГ
ПП «Новгород-Сіверські аграрні інвестиції»	Чернігівська область, м. Новгород-Сіверський
ТОВ «Журавка»	Чернігівська область, с. Журавка
ПСП «Червоний маяк»	Чернігівська область, с. Сядрине
ПП «Бурякорадгосп» Цукрокомбінату ім. Хамуріна	Полтавська область, м. Карлівка
ТОВ «Фрунзе Ритм»	м. Суми
ТОВ «Сумипромінвест»	м. Суми
ТОВ «Родючість плюс»	Сумський район, с. Склярівка

Джерело: сформовано автором з використанням даних - <https://clarity-project.info/smida/05398728>

Вищим органом управління юридичної особи – товариства є загальні збори учасників, а виконавчою особою – директор Зінченко Микола Олексійович.

Засновниками і утримувачами акцій виступають 6 фізичних і одна юридична особа: Регіональне відділення фонду державного майна України по Полтавській і Сумській областях. Кінцевими бенефіціарами з прямим вирішальним впливом з часткою в 99,2 % в статутному фонді в однакових долях являються дві особи Єрло Юлія Миколаївна та Коломойченко Тетяна Олександрівна.

Для ведення сільськогосподарського виробництва в оренді підприємства знаходиться 470 земельних ділянок.

Територія землекористування господарства розташована на Лівобережжі Дніпра у лісостеповій смузі з чорноземними ґрунтами і пісчаними у північній частині по р. Сейм.

Такий ґрунтовий склад визначає галузевий напрям розвитку аграрного бізнесу регіону, до якого належить ТОВ «Радгосп «Шевченківський».

Підприємство є багатогалузевим, що і обумовило цехову структуру організації виробництва (рис. 1.1).

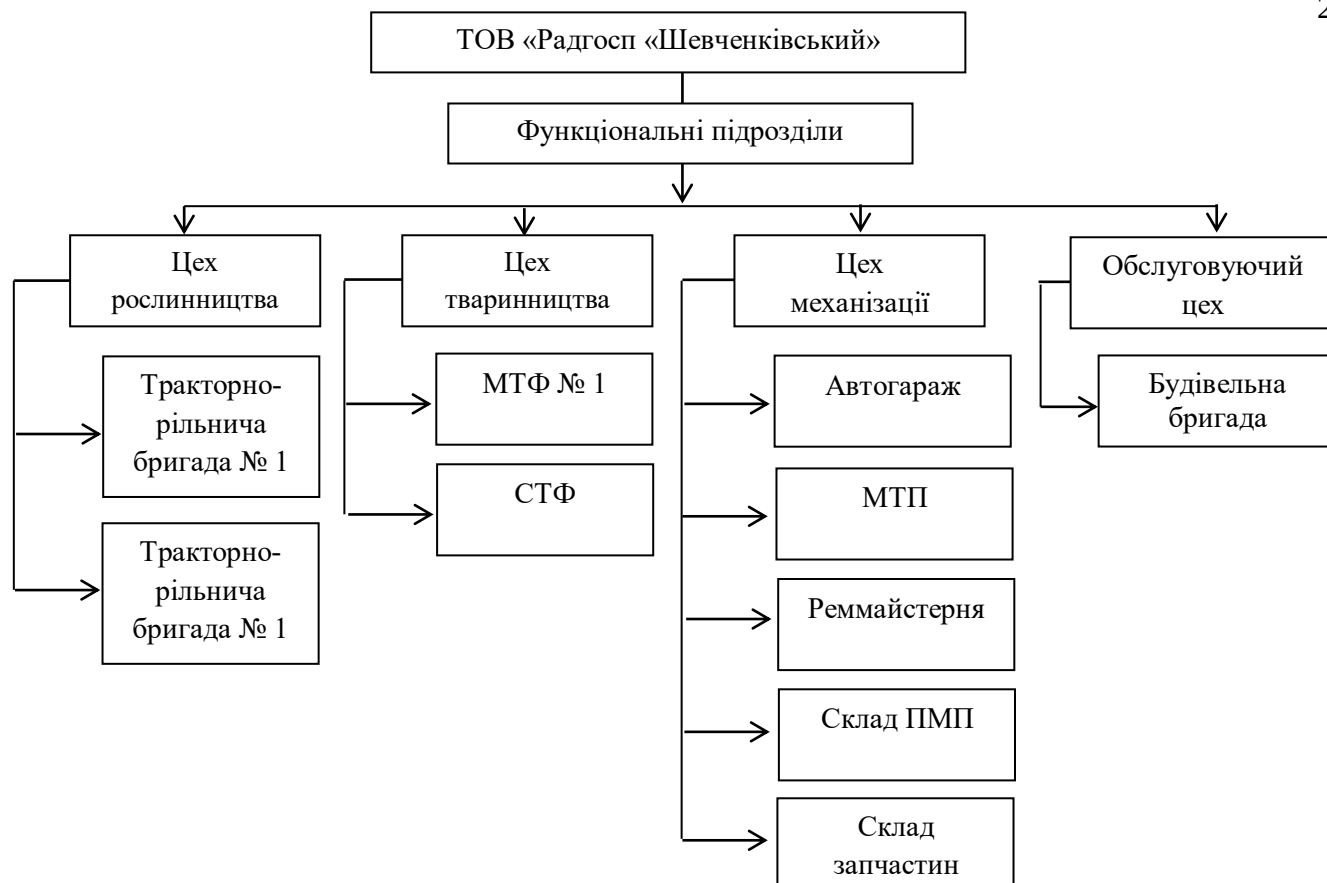

Рисунок 2.1 – Схема організаційної структури ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Джерело: сформовано автором з використанням штатного розпису

Для характеристики динаміки обсягів виробництва, а в подальших дослідженнях – для вивчення рівня ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства, де якісним фактором являється виробництво валової продукції в порівняльних цінах нами визначено її рівень, структуру і динаміку за 2021-2023 рр.

Виробництво валової продукції в порівняльних цінах рівня 2021 року в досліджуваному підприємстві зросло на 3909,7 тис. грн., або на 3,3 %. З врахуванням ситуації військового стану і інших несприятливих факторів, збереження позитивних тенденцій в обсягах виробництва сільськогосподарської продукції на прифронтових територіях є важливим досягненням. Збільшення обсягів виробництва відмічається як по продукції галузі рослинництва (на 1458,6 тис. грн.) і галузі тваринництва, переважаючими темпами – на 8,8 %. Найвищу питому вагу в структурі валової продукції займає зерно озимої пшениці (22,3-30,0 %%), соняшнику (11,7-16,9 %%) і молока – 15,8 – 17,4 %%.

Таблиця 2.2 – Розрахунок валової продукції ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Продукція	Обсяг виробництва, ц			Постійна ціна за 1 ц*	2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Пшениця (озима і яра)	53308,3	55507,7	42992,3	637,73	33996,3	28,6	35398,9	30,0	27417,5	22,3
Кукурудза на зерно	12731,7	13858,4	11413,5	613,91	7816,1	6,6	8507,8	7,2	7006,9	5,7
Ячмінь (озимий і ярий)	3660,7	4281,8	-	569,07	2083,2	1,7	2436,6	2,1	-	-
Ріпак озимий	6700,0	9176,6	10600,0	1610,15	10788,0	9,1	14775,7	12,5	17067,6	13,9
Соняшник	12101,4	8291,3	11033,7	1667,07	20173,9	16,9	13822,2	11,7	18394,0	15,0
Соя (боби)	1650,0	600,0	7039,9	1552,47	2561,6	2,1	931,5	0,8	10929,2	8,9
Кукурудза кормова	137074,0	136860,0	90800,0	53,62	7349,9	6,2	7338,4	6,2	4868,7	4,0
Сіно багаторічних трав	8660,0	14648,0	19428,0	119,19	1032,2	0,9	1745,9	1,5	2315,6	1,9
Солома зерн.корм.	9776,0	12218,0	4326,0	48,0	469,2	0,4	586,5	0,5	207,6	0,1
Площа посіву озимих культур (за 1 га)	1080,0	1000,0	990,0	3996,09	4315,8	3,6	3996,1	3,4	3956,1	3,2
Площа зяблевої оранки (за 1 га)	340,0	320,0	280,0	1973,40	671,0	06	631,5	0,6	552,6	0,4
Разом по рослинництву	х	х	х	х	91257,2	76,7	90171,1	76,5	92715,8	75,4
Продукція вирощування: ВРХ	2066,7	1650,2	2479,8	4206,67	8693,8	7,3	6941,7	5,9	10431,5	8,5
свиней	30,4	26,5	27,3	3960,50	120,4	0,1	105,0	0,1	108,1	0,1
Молоко ВРХ	22268	24277	23129	847,10	18863,2	15,8	20565,0	17,4	19592,6	15,9
Інша (ц) гній	16170	17670	15590	6,37	103,0	0,1	112,6	0,1	99,3	0,1
Разом по тваринництву	х	х	х	х	27780,4	23,3	27724,3	23,5	30231,5	24,6
Разом по підприємству	х	х	х	х	119037,6	100,0	117895,4	100,0	122947,3	100,0

Примітка 1. Постійні ціни 2021 року на сільськогосподарську продукцію затверджені Державною службою статистики України для розрахунку індексу обсягу сільськогосподарського виробництва)

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 29-сг Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду

Товарна продукція – це валова продукція, яка вироблена на підприємстві з метою продажу. Структура і обсяги її залежать від багатьох факторів і визначають рівень виробничої спеціалізації.

Таблиця 2.3 – Обсяг і структура товарної продукції ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Вид продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		В середньому за три роки	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Продукція рослинництва - всього	78236	75,2	49031	67,9	34767	49,2	54012	65,6
Зернові та зернобобові	33362	32,1	19645	27,2	73	0,1	17694	21,5
у т.ч. пшениця озима	33271	32,0	19489	27,0	24	0,0	17595	21,4
ячмінь ярий	91	0,1	156	0,2	49	0,1	99	0,1
Соняшник	23876	22,9	16599	23,0	11728	16,6	17401	21,1
Соя	9391	9,0	-	-	10124	14,3	6505	7,9
Ріпак	11607	11,2	12787	17,7	12842	18,2	12412	15,1
Продукція тваринництва - всього	25826	24,8	23155	32,1	35839	50,8	28273	34,4
Вирощування (в живій масі) ВРХ	9601	9,2	4820	6,7	14114	20,0	9512	11,6
свиней	105	0,1	132	0,2	249	0,4	162	0,2
Молоко	16076	15,4	18203	25,2	21476	30,4	18585	22,6
Інша продукція тваринництва	44	0,1	-	-	-	-	-	-
Всього	104062	100,0	72186	100,0	70606	100,0	82285	100,0
Послуги в сільському господарстві	105	х	545	х	125	х	258	х
Продукція сільського господарства і послуги – всього, тис. грн.	104167	х	72731	х	70731	х	82543	х

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 21-заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства

З даних таблиці видно, що на відміну від валового виробництва динаміка товарної продукції характеризується негативними тенденціями, що пов'язано з порушенням торгівельно-договірних процесів, пов'язаних з військовим станом, та зменшенням не лише обсягу реалізованої продукції, а і ціни реалізації.

При чому обсяги товарної продукції галузі рослинництва зменшились на 43469 тис. грн., або в відносному порівнянні – на 55,6 %, тобто більше ніж на половину, а сума товарообігу по галузі тваринництва зросла на 10013 тис. грн., або на 38,8 %, що пов'язано зі специфікою як галузі, так і продукції.

Крім особливостей впливу ринкового середовища на обсяги і структуру виробництва і реалізації впливають і інші фактори, такі як природно-кліматичні умови, техніко-технологічний рівень виробництва, матеріально-фінансові можливості підприємства.

Вибір оптимального рівня спеціалізації є важливим стратегічним рішенням для кожного аграрного підприємства. Він повинен враховувати як внутрішні фактори (концентрацію виробництва, ресурси, технології), так і зовнішні (ринкову конкуренцію, природно-кліматичні умови, зовнішньо- і внутрішньо державно-політичні).

Від стратегічно правильного вибраного виробничого напрямку і рівня спеціалізації залежить результативність всього підприємницького бізнесу.

Прибуток є одним з найважливіших показників ефективності роботи підприємства, оскільки саме прибуток забезпечує його подальший розвиток, інвестування в нові технології, підвищення конкурентоспроможності та фінансової стабільності. ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є прибутковим підприємством.

Динаміку і вартісні фактори, які його обумовлюють, нами представлено в наступній таблиці.

Таблиця 2.4 – Алгоритм формування прибутку ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Види прибутку	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
				Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації продукції	104167	72318	70731	-33436	-32,1
Собівартість реалізованої продукції	54073	57208	43405	-10668	-19,7
Валовий прибуток	50094	15110	27326	-22768	-45,5
Інші операційні доходи	14028	14669	7704	-6324	-45,1
Адміністративні витрати	4807	5512	5356	+549	+11,4
Витрати на збут	3361	7205	1949	-1412	-42,0
Інші операційні витрати	15620	16820	20567	+4947	+31,7
Прибуток від операційної діяльності	40334	238	7158	-33176	-82,3
Інші фінансові доходи	1106	1844	1110	+4	0,4

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6
Інші доходи	77	114	99	+22	+28,6
Інші витрати	328	540	947	+619	+188,7
Чистий фінансовий результат (прибуток)	41189	1656	7420	-33769	-82,0
Рентабельність виробництва, %	76,2	2,9	17,1	-59,1 п.п.	
Рентабельність продажів, %	39,5	2,2	10,5	-29,0 п.п.	
Загальний рівень рентабельності, %	52,7	1,9	10,3	-42,4 п.п.	

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр. – ф. № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Основним джерелом формування чистого прибутку підприємства є валовий прибуток, який вимірюється як різниця між чистим доходом та виробничими витратами продукції, товарів, сільськогосподарських робіт та послуг. Переважаючи темпи зменшення виручки порівняно навіть із зменшенням виробничої собівартості обумовили зниження на 4,5 %, або в абсолютному вимірюванні на 22,7 млн. грн. зміну валового прибутку в звітному періоді в порівнянні з базовим. Крім того, зросли інші операційні витрати, крім витрат, пов'язаних з реалізацією продукції, що і обумовило на 82 % зменшення загальної суми чистого прибутку, яка в 2023 році склала 7420 тис. грн. в порівнянні з 2021 роком.

Рівень прибутковості діяльності підприємства визначається рентабельністю, відносним показником, який характеризує співвідношення прибутку і витрат (доходу) і показує, яка ж сума чистого ефекту отримана в результаті затрачених ресурсів, та їх окупність.

З таблиці видно, що на кожні 100 грн. виробничих витрат в 2023 році отримали 17,1 грн. чистого прибутку, тоді як в 2021 році ця сума складала 76,2 грн., а загальний рівень рентабельності (тобто окупності сумарних витрат) в 2023 році склав 10,3 %, тоді як в 2021 році – 52,7 %. Отже залишаючись за період 2021-2023 років прибутковим господарством в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» значно знизився рівень рентабельності. При чому в фінансовому результаті 2023 року відіграли суми отриманих доходів від реалізації продукції 2022 року, - року початку бойових дій на території Конотопського району.

Результати поточної операційно-фінансової діяльності обумовлюють рівень платоспроможності і ліквідності балансу.

Таблиця 2.5 – Показники ліквідності балансу ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Показники	Нормативне значення	2021 р	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	не < 0,1-0,3	8,87	39,50	1,43	-7,44
Коефіцієнт гранично-ризикової (швидкої) ліквідності	не < 1,0	14,67	10,34	6,57	-8,10
Коефіцієнт покриття	не < 2,0-2,5	37,63	29,52	26,47	-11,16
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	= 1,0	45,71	30,82	13,86	-31,85

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр. – ф. № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Показники ліквідності балансу показують, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є і залишається платоспроможним підприємством. Платіжні ресурси, як абсолютно, так і помірно ліквідні в рази перевищують розміри платіжних зобов'язань, що позитивно характеризують фінансову стійкість підприємства.

Проте за досліджуваний період значно знизився рівень платоспроможності підприємства, хоч і залишився вище рівня нормативно-допустимих значень.

Для більш поглибленого аналізу загального економічно-організаційного стану підприємства доцільно було б показати рівень стану, забезпеченості та ефективності використання його ресурсної бази, але виходячи з тематики нашого магістерського дослідження дані питання будуть розглянуті детально нижче.

Таким чином, узагальнюючи вищезазначене можна зробити висновок, що за досліджуваний період (2021-2023 роки) ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є багатогалузевим, платоспроможним з позитивним фінансовим результатом операційно-фінансової діяльності суб'єктом аграрного виробництва.

2.2 Рівень забезпеченості, склад, структура та тенденції розвитку матеріальних ресурсів підприємства

Ресурси аграрного підприємства та його ресурсний потенціал – це дві взаємопов’язані і взаємодоповнюючі економічні категорії, це два поняття, які часто вживаються разом, але мають дещо різний економічний зміст.

В якості подібностей можна визначити те, що обидва поняття стосуються набору засобів виробництва, предметів праці, трудових і фінансових ресурсів, якими володіє або може орендувати (залучити) підприємство для здійснення підприємницької діяльності.

Як ресурси, так і ресурсний потенціал спрямовані на забезпечення ефективності діяльності підприємства та досягнення його стратегічних цілей.

Ресурси – це конкретні матеріальні або нематеріальні активи, якими підприємство володіє в даний час. Ресурси можуть здійснюватись в динаміці з часом за рахунок використання в виробничій і фінансовій діяльності, інвестицій, продажі, придбання або втрати.

Ресурсний потенціал же це більш широке поняття, яке відображає не тільки наявні ресурси, а і можливість їх зростання, або більш ефективного використання в майбутньому. Це потенційні можливості, які підприємство може реалізувати, раціонально використовуючи свою ресурсну базу.

Вартість наявних ресурсів підприємства на конкретну дату відображається в активах балансу. Динаміку і структур активів – ресурсів ТОВ «Радгосп «Шевченківський» представлено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Склад та структура ресурсів підприємства (на кінець року)

Види засобів (актив)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	Структури, п.п.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I.Необоротні активи									
Нематеріальні активи	5	0.0	3	0,0	2	0,0	-3	0,0	0,0

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Первісна вартість	8	0,0	8	0,0	8	0,0	0,0	0,0	0,0
Накопичена вартість	3	0,0	5	0,0	6	0,0	+3	0,0	0,0
Довгострокові біологічні активи:	4535	2,5	4610	2,4	4128	2,1	-507	-10,9	-0,4
Основні засоби	50495	27,1	45286	24,1	44254	22,5	-6241	-12,4	-4,6
первісна вартість	93944	50,4	95295	50,6	100081	50,9	+6137	+6,5	+0,5
знос	43449	23,3	50009	26,5	55827	28,4	+12378	+28,5	+5,1
Незавершені капітальні інвестиції	-	-	6843	3,6	12332	6,3	+12332	x	-6,3
Усього за розділом 1	55035	29,6	56742	30,1	60716	30,9	+5681	+10,3	+1,3
II. Оборотні активи	69417	37,3	79091	42,0	96884	49,3	+27467	+39,6	+12,0
Виробничі запаси	38445	20,7	49045	26,0	33930	17,3	-4515	-11,7	-3,4
Незавершене виробництво	14185	7,6	15012	8,0	30120	15,3	+15935	+112,3	+7,7
Готова продукція	16764	9,0	15028	8,0	32698	16,6	+15934	+95,0	+7,6
Товари	23	0,0	6	0,0	136	0,1	+113	в 4,9 р.	
Поточні біологічні активи	4544	2,4	5006	2,7	4358	2,2	-186	-4,1	-0,2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3926	2,1	282	0,1	493	0,3	-3433	-87,4	-1,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками:									
з бюджетом	1586	0,9	1321	0,7	769	0,4	-817	-51,5	-0,5
за виданими авансами	13088	7,0	21048	11,2	18679	9,5	+5591	+42,7	+2,5
Інша поточна дебіторська заборгованість	7162	3,8	7179	3,8	7173	3,6	+11	+0,2	-0,2
Грошові кошти та їх еквіваленти (рахунки в банках)	30907	16,6	17626	9,3	7362	3,7	-23545	-76,2	-12,9
Витрати майбутніх періодів	561	0,3	154	0,1	104	0,1	-457	-81,5	-0,3
Усього за розділом 2	131191	70,4	131707	69,9	135822	69,1	+4631	+3,5	-1,3
БАЛАНС	186226	100,0	188449	100,0	196538	100,0	+10312	+5,5	±192

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр. – ф. № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Аналізуючи склад і структуру ресурсів в динаміці за ряд останніх років необхідно зазначити, що ресурси, представлені необоротними активами в загальній сумі займають в 2021-2023 рр. – 30 %, а 70 % належать поточним платіжним ресурсам, готовій продукції і предметам праці.

Основна частка в необоротних ресурсах належить основним засобам, довгострокові біологічні активи займають в середньому 2,3 %, в 2022 і 2023 роках підприємство володіє значними сумами (6,8 та 12,3 млн. грн.) незавершених капітальних інвестицій в розвиток матеріально-технічної бази. Крім незавершених капітальних інвестицій за іншими складовими спостерігається зменшення залишків, а саме: біологічних активів на 10,9 %, а основних засобів (в залишковій вартості) на 12,4 %.

Незважаючи на те, що в загальній структурі активів необоротні матеріальні ресурси займають 1/3 частину, вони є основою будь-якого підприємства, забезпечуючи його матеріально-технічну базу та довгострокову перспективу розвитку.

Динаміка зміни вартості довготермінових ресурсів залежить від багатьох факторів, серед яких: інвестиційна політика, амортизаційна політика, економічна ситуація в країні, активність придбання чи продажу основних засобів.

Структура ж відображає розподіл вартості за різними видами, або іншими класифікаційними ознаками. Розглянемо динаміку і видову структуру основних засобів в наступній таблиці (табл.2.7).

Дані таблиці 2.7 свідчать, що абсолютна первісна вартість основних виробничих фондів ТОВ «Радгосп «Шевченківський» зросла за період дослідження на 6137 тис. грн., або 6,5 %, в відносному порівнянні найбільший приріст відмічається по групі інших основних засобів, а в абсолютному порівнянні найвище зростання відбулося в групі транспортних засобів – на 2797 тис. грн., і майже на стільки ж зросла первинна вартість машин і обладнання.

Найвища питома вага в сукупній вартості основних виробничих фондів належить групі Машини і обладнання, однак частка їх за період дослідження зменшилась на 1,8 п.п. з 69,4 % до 67,6 %. В цілому ж структура основних фондів за 2021-2023 роки залишається майже сталою. Загальна величина структурних зрушень складає $\pm 2,7$ п.п.

Таблиця 2.7 – Динаміка структури основних фондів за виробничим призначення (первісна вартість) на кінець року

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	Питоюї ваги п.п.
Будинки, споруди та передавальні пристрої	14170	15,1	14170	14,9	14170	14,2	0,0	0,0	-0,9
Машини і обладнання	65227	69,4	65653	68,9	67607	67,6	+2380	+3,6	-1,8
Транспортні засоби	14053	15,0	14088	14,8	16850	16,8	+2797	+19,9	+1,8
Інші основні засоби	494	0,5	1384	1,4	1454	1,4	+960	+1943	+0,9
Разом	93944	100,0	95295	100,0	100081	100,0	+6137	+6,5	±2,7

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр.: ф. № 5 Примітки до річної фінансової звітності

На структуру виробничих фондів і їх якісний стан впливає перш за все інтенсивність оновлення і вибуття зношених або непотрібних ресурсів.

Таблиця 2.8 – Динаміка надходження і вибуття основних фондів (первісна вартість)

Показники	2021 р.				2022 р.				2023 р.				За три роки разом	
	Надійшло		Вибуло		Надійшло		Вибуло		Надійшло		Вибуло			
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Надійшло, тис. грн.	Вибуло , тис. грн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Будинки, споруди та передавальні пристрої	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Машини і обладнання	5844	52,9	-	-	426	20,9	-	-	2014	33,0	60	4,6	8284	60
Транспортні засоби	5039	45,6	616	100,0	725	35,5	690	100,0	4019	65,9	1257	95,4	9783	2563

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Інші основні засоби	168	1,5	-	-	890	43,6	-	-	70	1,1	-	-	1128	-
Разом основні засоби	11051	100,0	686	100,0	2041	100,0	690	100,0	6103	100,0	1317	100,0	19195	2623
В. Т. Ч. зношена частина	х	х	286	46,4	х	х	573	83,0	х	х	559	42,4	х	1418

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр.: ф. № 5 Примітки до річної фінансової звітності

За три останні роки ТОВ «Радгосп «Шевченківський» вкладено 19195 тис. грн. інвестицій в придбання основних засобів. На 9783 тис. грн. придбано транспортних засобів і на 8284 тис. грн. об'єктів, які належать до групи Машини і обладнання. Із вибулих об'єктів 54,1 % списано у зв'язку із повним зношенням, або продано з частково списаним зносом.

Відносні показники руху і якісного стану засобів праці характеризують їх рівень придатності до робочого процесу і впливають на ефективність використання. Інтенсивне відновлення матеріальних необоротних ресурсів веде до збільшення обсягів виробництва, підвищення якості продукції і рівня її конкурентоспроможності. Використання енергоефективного обладнання дозволяє підприємству зменшити витратомісткість виробництва та забезпечити довгострокову стабільність бізнесу.

Таблиця 2.9 – Аналіз відносних показників стану та руху основних виробничих фондів

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, ± 2023 р. від 2021 р.
Коефіцієнт оновлення	0,118	0,021	0,006	-0,112
Коефіцієнт вибуття	0,007	0,007	0,014	+0,007
Коефіцієнт заміни	17,94	2,96	4,63	-13,31
Коефіцієнт динаміки	1,12	1,01	1,05	-0,07
Коефіцієнт приросту	0,12	0,01	0,05	-0,07
Коефіцієнт зносу на початок року	0,44	0,46	0,53	+0,09
Коефіцієнт зносу на кінець року	0,46	0,53	0,56	+0,10
Коефіцієнт придатності на початок року	0,56	0,54	0,47	-0,09
Коефіцієнт придатності на кінець року	0,54	0,47	0,44	-0,10

Джерело: розраховано автором за даними попередніх досліджень (табл.2.7 і 2.8)

Відносні показники динаміки і руху основних фондів показали, що темпи оновлення за досліджуваний період зменшилися: коефіцієнт оновлення на 0,112 одиниць; заміни – на 13,31, динаміки і приросту на 0,07 одиниць.

Низькі темпи оновлення обумовили погіршення якісного стану основних засобів. Сукупний рівень знань зношення зріс з 0,44 до 0,56 за період з 2021 до 2023 року. Необоротні виробничі ресурси є базовими факторами виробничо-технологічного процесу, а отже регулярний аналіз стану, динаміки, структури, своєчасного оновлення та раціонального забезпечення і використання виробничих ресурсів дозволить ТОВ «Радгосп «Шевченківський» підвищити ефективність виробництва, знизити витрати та забезпечити стабільне функціонування підприємства.

Крім виробничих довготермінових ресурсів в виробничому процесі задіяні і оборотні ресурси, які реалізуються і замінюються протягом одного операційного циклу, вони поділяються на дві основні групи: оборотні матеріальні і оборотні нематеріальні ресурси.

Таблиця 2.10 – Динаміка і структура оборотних ресурсів ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення, ± 2023 р. від 2021 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Запаси	69417	52,9	79091	60,1	96884	71,3	+27467	+39,6
Поточні біологічні активи	4544	3,5	5006	3,8	7358	3,2	-186	-4,1
Дебіторська заборгованість	25762	19,6	29830	22,6	27114	20,0	+2169	+8,4
Грошові кошти	30907	23,6	17626	13,4	7362	5,4	-23545	-76,2
Витрати майбутніх періодів	561	0,4	154	0,1	104	0,1	-457	-81,5
Усього оборотні ресурси	131191	100,0	131707	100,0	135822	100,0	+4631	+3,5

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр. – ф. № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

З таблиці видно, що вартість оборотних ресурсів за досліджуваний період зросла лише на 3,5 %, або 4631 тис. грн. Найбільше зросли залишки запасів – на 39,6 %, які і в структурі оборотних ресурсів займають за всі роки найвищу питому вагу, яка зросла з 52,9 % в 2021 році до 71,3 % - в 2023 році. Запаси – це фізичні активи, до яких належать: сировина і матеріали, паливо і енергія, насіння і корми, а також товари і готова продукція.

Динаміку і структуру запасів розглянемо в наступній таблиці.

Таблиця 2.11 – Динаміка і структура запасів

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення, ± 2023р. від 2021р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Сировина і матеріали	11810	27,4	15581	28,8	4044	10,6	-7766	-65,8
Паливо	1759	4,1	1679	3,1	3268	8,5	+1509	+85,8
Тара і тарні матеріали	1	0,0	1	0,0	1	0,0	0,0	0,0
Будівельні матеріали	5406	12,6	10803	20,0	8269	21,6	+2863	+53,0
Запасні частини	5732	13,3	7651	14,1	5733	15,0	+1,0	0,0
Матеріали сільсько-господарського призначення	13104	30,5	11950	22,1	11279	29,4	-1825	-13,9
Поточні біологічні активи	4544	10,6	5006	9,3	4358	11,4	-186	-4,1
Малоцінні швидкозношувальні предмети	633	1,5	1380	2,6	1336	3,5	+7,3	+111,1
Разом виробничі запаси	42989	100,0 / 58,1	54051	100,0 / 64,3	38288	100,0 / 37,8	-4701	-10,9
Незавершене виробництво	14185	19,2	15012	17,8	30120	29,8	+15935	+112,3
Готова продукція	16764	22,7	15028	17,9	32698	32,3	+15934	+95,0
Товари	23	0,0	6	0,0	136	0,1	+113	в 4,9 р.
Разом	73961	100,0	84097	100,0	101242	100,0	+27281	+36,9

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр.: ф. № 5 Примітки до річної фінансової звітності

З таблиці видно, що балансова вартість запасів за звітний період зросла на 1/3 або на 27281 млн. грн., збільшившись з 73961 тис. грн. до 101242 тис. грн.

Якщо говорити про динаміку зміни в абсолютних величинах за видами запасів, то можна зазначити, що в найбільшій мірі і майже в однаковій сумі збільшились балансові залишки незавершеного виробництва і готової продукції, відповідно на 15935 тис. грн. та 15934 тис. грн., а зменшилась лише вартість виробничих запасів – на 4701 тис. грн. В складі виробничих запасів істотно зменшились залишки на кінець 2023 року в порівнянні з 2021 роком сировини і матеріалів – на 7766 тис. грн. і матеріалів сільськогосподарського призначення – на 1825 тис. грн., тоді як зросла сума вартості палива і будівельних матеріалів відповідно на 1509 тис. грн. та 2863 тис. грн.

В структурі запасів найвища питома вага належить виробничим запасам – в середньому 53,4 %, проте за досліджуваний період їх частка зменшилась з 58,1 % до 37,8 %. На другому місці за питомою вагою (24,3 %) знаходяться сумарні залишки готової продукції і 22,3 % в середньому за 2021-2023 рр. займає балансова вартість незавершеного на кінець року виробництва.

Крім важливої ролі в виробничій діяльності, оборотні матеріальні ресурси відрізняються від необоротних наявними особливостями:

- швидкістю оборотності, враховуючи факт постійного перетворення в готову продукцію і реалізацію;
- необхідністю постійного поповнення, оскільки використовуються впродовж одного операційного циклу;
- активним впливом на ліквідність підприємства, оскільки оборотні активи своєю структурою забезпечують платоспроможність підприємства.

До складу матеріальних ресурсів належать також біологічні активи, такі як земля та продуктивна худоба.

Біологічні ресурси є основою будь-якого аграрного підприємства. Це живі організми, які використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції. Вони в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» включають в себе рослини і тварини.

Всі біологічні процеси в галузі рослинництва здійснюються на землі, яка одночасно являється як базовим просторовим, так і технологічним фактором.

Таблиця 2.12 – Динаміка руху біологічних активів галузі тваринництва ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Групи біологічних активів	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
				Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Залишок на початок року – всього, тис. грн.	9040	9070	9616	+576	+6,4
в т.ч. продуктивна худоба, тис. грн.	4428	4535	4610	+182	+4,1
тварин на вирощуванні та відгодівлі, тис. грн.	4602	4544	5006	+404	+8,8
робоча худоба, тис. грн.	10	-	-	-10	x
Надійшло за рік – всього, тис. грн.	16356	7693	17980	+1624	+9,9
в т.ч. продуктивної худоби, тис. грн.	2367	1877	1998	-369	-15,6
тварин на вирощуванні та відгодівлі, тис. грн.	13989	5816	15982	+1993	+14,2
Вибуло за рік – всього, тис. грн.	16317	7156	19110	+2793	+17,1
в т.ч. продуктивної худоби, тис. грн.	2270	1802	2480	+210	+9,3
тварин на вирощуванні та відгодівлі, тис. грн.	14047	5354	16630	+2583	+18,4
робоча худоба, тис. грн.	10	-	-	-10	x
Залишок на кінець року – всього, тис. грн.	9079	9616	8484	-595	-6,6
в т.ч. продуктивна худоба, тис. грн.	4535	4610	4128	-407	-9,0
тварин на вирощуванні та відгодівлі, тис. грн.	4544	5006	4358	-183	-4,1

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр.: ф. № 24 Звіт про виробництво продукції тваринництва, кількість сільськогосподарських тварин і забезпеченість їх кормами

Дані таблиці показують, що площа ріллі в середньому поділена між зернобобовими, технічними і кормовими культурами в пропорції: 4 : 4 : 2. В структурі зернових культур переважаюча частина належить посівам пшениці озимої (в середньому – 34,6 % від загальної ріллі), а в групі технічних перевага віддається вирощуванню соняшнику – 18,5 та ріпаку – 14,0 %%. З кормових культур вирощується в господарстві кукурудза кормова та багаторічні трави.

Вся площа обробляється щорічно пестицидами і мінеральними добривами.

Органічні добрива вносяться під кормові культури, і в 2023 році 168 га посівів кукурудзи також було забезпечено органічними добривами.

Крім того ефективність використання біологічних ресурсів в рослинництві і тваринництві залежить від багатьох чинників, серед яких:

- вибір відповідних сортів рослин та порід тварин, які адаптовані до кліматичних і ґрунтових умов регіону;
- організація сівозмін, застосування органічних добрив, боротьба з шкідниками та хворобами рослин, правильний догляд за тваринами;
- використання сучасних технологій вирощування рослин та розведення тварин, автоматизація виробничих процесів як в рослинництві, так і в тваринництві;
- екологічні фактори: кліматичні умови, рельєф місцевості, якість ґрунтів, водний баланс.

Біологічні ресурси – ресурси галузі тваринництва, які включають сукупність живих організмів, що використовуються для отримання продукції тваринного походження: молока, привісів, органічних добрив, приплодів тощо.

В ТОВ «Радгосп «Шевченківський» серед біологічних ресурсів перевага віддається розведенню поголів'я великої рогатої худоби молочно-товарного напрямку, та свинопоголів'я внутрішньогосподарського призначення. До 2021 року для допоміжних робіт використовувалась робоча худоба – коні, які в 2021 році були реалізовані.

В вартісному вираженні динаміку руху живих біологічних активів галузі тваринництва представлено в наступній таблиці.

З таблиці 2.13 видно, що в вартісному вираженні величина біологічних активів в досліджуваному підприємстві зросла на 6,4 %, це відбувається за рахунок переважаючих темпів рівня надходження над темпами вибуття. В основному це більше характерно групі тварин на вирощуванні і відгодівлі. Вартість молочної продуктивної худоби на кінець року зменшилась на 407,0 тис. грн., або на 9,0 %, що не з кращої економічної позиції характеризує цей факт, оскільки саме молоко є одним з основних джерел доходів даного підприємства.

Таблиця 2.13 – Динаміка і структура посівних площ ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Культури	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р.,±	
	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Пшениця озима	750,0	35,1	780,0	36,5	700,0	32,7	-50,0	-6,7
Кукурудза на зерно	136,0	6,4	150,0	7,0	168,0	7,9	+32,0	+23,5
Ячмінь ярий	91,0	4,2	70,0	3,3	-	-	-91,0	x
Разом зернові культури	977,0	45,7	1000,0	46,8	868,0	40,6	-109,0	-11,2
Соя	90,0	4,2	100,0	4,7	171,0	8,0	+81,0	+90,0
Ріпак озимий	270,0	12,6	300,0	14,0	300,0	14,0	+30,0	+11,1
Соняшник	402,0	18,8	388,0	18,1	400,0	18,7	-2,0	-0,5
Разом технічні культури	762,0	35,6	788,0	36,8	871,0	40,7	+109,0	+14,3
Кукурудза кормова	249,0	11,7	200,0	9,4	249,0	11,7	0,0	0,0
Трави багаторічні	150,2	7,0	150,2	7,0	150,2	7,0	0,0	0,0
Разом кормові культури	399,2	18,7	350,2	16,4	399,2	18,7	0,0	0,0
Всього посівів	2138,2	100,0	2138,2	100,0	2138,2	100,0	0,0	0,0
Площа оброблена мінеральними добривами	2138,2	100,0	2138,2	100,0	2138,2	100,0	0,0	0,0
Площа оброблена пестицидами	2088,0	97,7	1988,0	93,0	2138,2	100,0	+50,2	+2,3
Площа оброблена органічними добривами	249,0	11,6	200,0	9,4	417,0	19,5	+168,0	+7,9
в т.ч. кормові культури	249,0	100,0	200,0	100,0	249,0	59,7	0,0	-40,3
кукурудза	-	-	-	-	168,0	40,3	+168,0	+40,3

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр.: ф. № 4-сг Звіт про посівні площі сільськогосподарських культур; ф. № 9-сг Звіт про використання добрив і пестицидів

До ресурсного потенціалу підприємства також відносяться активи, які не мають фізичної форми, але мають економічну цінність і використовуються для отримання економічних вигод. До них належать в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» дебіторська заборгованість і грошові кошти. Дебіторська заборгованість – це сума грошей, які підприємство очікує отримати від своїх боржників в короткотерміновий період.

Сума дебіторської заборгованості (табл. 2.6. і табл. 2.10) зростає за досліджуваний період на 8,4 %, або 2169 тис. грн. Весь приріст дебіторської заборгованості виник за розрахунками по виданим авансам, по всім іншим розрахунковим операціям, в тому числі з покупцями за товари, роботи і послуги заборгованість зменшилась.

Аналізуючи дані таблиці 2.6 слід зазначити, що сума готівки в касі та на банківських розрахунках на кінець 2023 року в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року значно зменшилась: з 30907 до 7362 тис. грн. – 76,2 %.

Таким чином, зважаючи на високу вартість оборотних активів і їх частку в загальному ресурсному потенціалі ефективне управління оборотними ресурсами є одним із ключових факторів успішної діяльності будь якого підприємства, в тому числі ТОВ «Радгосп «Шевченківський». Завдяки постійному аналізу, правильному плануванню і контролю оборотних активів можна досягти високих економічних результатів.

2.3 Трудовий і фінансовий потенціал ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Трудові ресурси є одним із найважливіших факторів виробництва в аграрному секторі. Від їхньої кваліфікації, мотивації та продуктивності залежить результативність підприємницького бізнесу. Роль трудових ресурсів в аграрному підприємстві заключається в їх безпосередній участі в виробничому процесі, в управлінні та організації виробництва, обслуговування технічних ресурсів та обладнання, в впровадженні нових технологій і методів виробництва.

Трудові ресурси в сільськогосподарському підприємстві не є сталою величиною, їх кількість і структура змінюються під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, серед яких основними є: інформатизація та автоматизація виробництва, зростання ролі аутсорсингу, підвищення вимог до безпеки праці, розвиток системи організації та мотивації праці.

Динаміку загальної чисельності працівників ТОВ «Радгосп «Шевченківський» і за видам економічної діяльності представлено в наступній

таблиці.

Таблиця 2.14 – Динаміка і структура середньооблікової чисельності працівників ТОВ «Радгосп «Шевченківський» за видами економічної діяльності

Персонал	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
	Чисельність, осіб	Питома вага, %	Чисельність, осіб	Питома вага, %	Чисельність, осіб	Питома вага, %	Абсолютне, осіб	Відносне, %
Середньооблікова кількість штатних працівників - всього	78	100,0	73	100,0	64	100,0	-14	-17,9
в т.ч. зайнятими:								
- вирощуванням зернових і олійних культур	37	47,4	33	45,2	32	50,0	-5	-13,5
- розведенням ВРХ	38	48,7	37	50,6	29	45,2	-9	-23,7
- розведенням свиней	1	1,3	1	1,4	1	1,6	0,0	0,0
- допоміжна діяльність в рослинництві	1	1,3	1	1,4	1	1,6	0,0	0,0
- виробництво кормів	1	1,3	1	1,4	1	1,6	0,0	0,0

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр.: № 1-підприємництво (річна) Структурне обстеження підприємства

Дані таблиці засвідчують негативну динаміку в зміні середньооблікової чисельності працівників досліджуваного підприємства, яка в 2023 році склала 64 особи, в порівнянні з 78 особами в 2021 році.

Понад 95% в структурі чисельності персоналу займають працівники, зайняті в технологічних процесах галузі рослинництва (45,27-50,0 %) і розведенням та утриманням великої рогатої худоби молочно-товарного напрямку. Причому темпи скорочення чисельності в тваринництві перевищують темпи зменшення персоналу, зайнятого в галузі рослинництва, відповідно на 23,7 % та 13,5 %. В інших видах економічної діяльності задіяно по одній особі. Крім галузевої структури, нами розглянута функціональна структура персоналу.

За функційною ознакою переважаюча частка в структурі персоналу належить робітникам – 76 % стабільно. Керівники і спеціалісти займають сукупну питому вагу на рівні 18 %, решта припадає на категорії службовців і молодшого

обслуговуючого персоналу. Крім того, персонал аграрного підприємства характеризується за рівнем кваліфікації через декілька основних параметрів: за формальним рівнем освіти, за рівнем кваліфікації в межах спеціальності, за наявністю додаткової підготовки чи сертифікації для виконання певних специфічних функцій, таких як використання засобів захисту, виконання зварювальних робіт тощо, а також за професійними навичками і компетенціями.

Таблиця 2.15 – Функціональна структура середньооблікової чисельності працівників ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Персонал	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
	Чисельність, осіб	Питома вага, %	Чисельність, осіб	Питома вага, %	Чисельність, осіб	Питома вага, %	Абсолютне, осіб	Відносне, %
Керівники	6	7,7	6	8,2	5	7,8	-1	-16,7
Спеціалісти	8	10,3	7	9,6	6	9,4	-2	-25,0
Службовці	3	3,8	2	2,7	2	3,1	-1	-33,3
Робітники	59	75,6	56	76,8	49	76,6	-10	-16,9
Інший персонал	2	2,6	2	2,7	2	3,1	0,0	0,0
Разом	78	100,0	73	100,0	64	100,0	-14	-17,9
із загальної чисельності жінки	26	33,3	24	32,9	22	34,4	-4	-15,4

Джерело: розраховано автором з використанням даних звіту про кадрову роботу

Ці характеристики сприяють ефективному розподілу трудових ресурсів, планування навчання і підвищенню кваліфікації працівників, що забезпечує підвищення продуктивності праці і конкурентоспроможність підприємства.

Мотивація є ключовим чинником ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві, зокрема в аграрному секторі. Вона впливає на продуктивність, якість виконання роботи, а також на рівень залученості ресурсів в виробництво та задоволеності працівників. Одним із найдієвіших методів мотивації є матеріальна мотивація: зарплата, премії, бонуси, додаткові виплати.

Таблиця 2.16 – Динаміка і структура фонду заробітної плати за видами економічної діяльності

Персонал	Код за КВЕД	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
		Чисельність, осіб	Питома вага, %	Чисельність, осіб	Питома вага, %	Чисельність, осіб	Питома вага, %	Абсолютне, осіб	Відносне, %
Витрати на оплату праці - усього	х	8980,5	100,0	9188,3	100,0	9033,1	100,0	+52,6	+0,6
в т.ч. працівниками зайнятими:									
- вирощуванням зернових і олійних культур	01.11	4712,8	52,5	4672,3	50,9	5100,2	56,5	+382,0	+8,1
- розведенням ВРХ	01.41	3949,1	44,0	4109,6	44,7	3786,8	41,9	-162,3	-4,1
- розведенням свиней	01.41	3949,1	44,0	4109,6	44,7	3786,8	41,9	-162,3	-4,1
- допоміжною діяльністю в рослинництві	01.46	74,7	0,8	142,9	1,6	71,4	0,8	-0,3	-0,4
- виробництвом кормів	01.61	72,8	0,8	77,8	0,8	22,4	0,2	-50,9	-69,2
- виробництвом кормів	10.91	165,7	1,9	185,7	2,0	52,3	0,6	-113,4	-68,4
Середньомісячна оплата 1 середньорічного працівника, тис. грн.	10.91	9594,0		10488,9		11761,8		+2167,2	+22,6

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр.: № 1-підприємництво (річна) Структурне обстеження підприємства

За даними таблиці видно, що структура фонду оплати праці розділилась подібним чином до структури зайнятого персоналу за видами економічної діяльності. Однак поряд зі зміною загальної чисельності працівників фонд оплати праці зріс на 52,6 тис. грн., що явилось основними чинниками підвищення на 22,6% середньомісячного грошового доходу в розрахунку на одного середньорічного працівника.

Поряд з матеріальними використовуються в управлінні трудовими

ресурсами нематеріальні методи, такі як: визнання можливості для кар'єрного зростання, навчання, забезпечення комфортних умов праці і інші.

Ефективно організоване управління мотиваційними чинниками впливає на результативність діяльності підприємства в цілому через:

- збільшення продуктивності праці;
- підвищення якості виконуваних робіт;
- скорочення плинності кадрів;
- формування позитивного корпоративного клімату;
- інноваційність та ініціативність;
- зниження витрат.

Таким чином, ефективне управління мотивацією персоналу є стратегічним інструментом для досягнення високих підприємницьких результатів.

Отже, трудові ресурси є одним з найважливіших активів ТОВ «Радгосп «Шевченківський». Для забезпечення їх ефективного розміщення і використання необхідно і надалі постійно працювати над підвищенням кваліфікації персоналу, впровадженням новітніх технологій та створенням сприятливих умов праці.

Сучасні тенденції в управлінні трудовими ресурсами в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» спрямовані на подолання дефіциту кваліфікованих кадрів, підвищення рівня безпеки праці, удосконалення програм мотивації праці.

Фінансові ресурси відіграють ключову роль у діяльності ТОВ «Радгосп «Шевченківський». Їх роль заключається в:

- необхідності забезпечення безперервного виробничого процесу;
- забезпечення інвестування в розвиток виробництва;
- участь у погашенні заборгованості перед власниками, кредиторами, інвесторами;
- підтримці ліквідності і забезпеченості платоспроможності;
- формуванні власного робочого капіталу.

Сучасні тенденції у фінансуванні аграрних підприємств мають специфічні особливості, пов'язані з:

- зростанням ролі інвестицій в розвитку аграрного сектору, що сприяє розвитку нових технологій та підвищенню ефективності виробництва;
- розвитком нових фінансових інструментів і використовуваних для залучення коштів;
- активізацією державної підтримки розвитку аграрного підприємництва через надання субсидій, пільгових кредитів, відкриття дієвих програм підтримки окремих секторів аграрного підприємництва;
- зростання ролі кооперацій, об'єднання ресурсів і можливостей доступу до нових ресурсів.

Фінансові ресурси аграрного підприємства представляються грошовими коштами та іншими активами, які використовуються підприємством для забезпечення своєї діяльності, розвитку та інвестування.

Склад фінансових ресурсів аграрного підприємства змінюється від рівня його концентрації і спеціалізації, напрямів стратегічного розвитку тощо. Загалом фінансові ресурси за балансовою вартістю представлені в пасиві балансу і поділяються на дві групи: власні кошти і залучені кошти.

Динаміку і структуру фінансових ресурсів активів ТОВ «Радгосп «Шевченківський» нами представлено в наступній таблиці.

Таблиця 2.17 – Склад та структура джерел утворення засобів підприємства

Джерела утворення засобів (пасив)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	Структури, п.п.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I. Власний капітал									
Зареєстрований (пайовий) капітал	1833	1,0	1813	1,0	1813	1,0	-20,0	-1,1	-
Капітал у дооцінках	4569	2,5	4569	2,4	4569	2,3	0,0	0,0	-0,2
Резервний капітал	458	0,2	458	0,2	69	0,0	-389	-84,9	-0,2
Нерозподілений прибуток	175880	94,4	177536	94,2	184956	94,1	+9076	+5,2	-0,3
Вилучений капітал	-	-	(389)	(0,2)	-	-	-	-	-
Усього за розділом I	182740	98,1	183987	97,6	191407	97,4	+8667	+4,7	-0,7

Продовження таблиці 2.17

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
III. (4.) Поточні зобов'язання									
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	126	0,1	267	0,1	1125	0,6	+999	в7,9 р.	+0,5
розрахунками з оплати праці	310	0,2	254	0,1	231	0,1	-79	-25,5	-0,1
інша кредиторська заборгованість за розрахунками	7	0,0	414	0,2	542	0,3	+535	в76,4р.	+0,3
Поточні забезпечення	112	0,1	103	0,1	21	0,0	-91	-81,3	-0,1
Доходи майбутніх періодів	925	0,5	851	0,5	777	0,4	-148	-16,0	-0,1
Інші поточні зобов'язання	2006	1,0	2573	1,4	2435	1,2	+429	+21,4	+0,2
Усього за розділом (III)	3486	1,9	4462	2,4	5131	2,6	+1645	+472	+0,7
БАЛАНС	186226	100,0	188449	100,0	196538	100,0	+10312	+5,5	±0,7

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр. – ф. № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Дані таблиці свідчать про зростання фінансових ресурсів станом на кінець 2023 року в порівнянні з 2021 роком на 10912 тис. грн., або 5,5 %, в тому числі власний капітал в абсолютній сумі збільшився на 8667 тис. грн., а залучений – на 1645 тис. грн.

Залучений капітал представлено лише поточними фінансовими зобов'язаннями, а власний капітал – в основному сформований за рахунок суми нерозподіленого прибутку підприємства, який на кінець 2023 року складає 184956 тис. грн., і в порівнянні з 2021 роком зріс на 5,2 %.

Якщо говорити про видову структуру фінансових ресурсів, то слід зазначити, що на 97-98 %% фінансовий капітал представлений власними ресурсами, а доля залученого капіталу змінювалась з 1,9 % за 2,6 – в 2023 році.

Домінуюча частка власного капіталу в сукупній масі фінансових ресурсів в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» пояснюється такими причинами як:

- високий рівень економічних ризиків, в яких працює підприємство;

- відносно несприятлива кон'юнктура фінансового і товарного ринків. В період економічної нестабільності підприємства по-можливості нарощують частку власних коштів.

Власний оборотний капітал (робочий капітал) є важливим фінансовим ресурсом підприємства, який характеризує його здатність підтримувати безперервність операційної діяльності. Він складається з тієї частини капіталу, яка залишається в підприємстві після покриття поточних зобов'язань і використовується для фінансування поточних операцій оплати повсякденних виплат.

Визначення величини робочого капіталу і рівень забезпеченості ним оборотних активів, як базової його функції наведено в таблиці 2.18.

Таблиця 2.18 – Визначення рівня забезпеченості оборотних активів власними обіговими коштами (робочих капіталом)

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Власний капітал (І розділ пасиву балансу), тис. грн.	182740	183987	191407	+8667
Довгострокові зобов'язання і забезпечення (ІІ розділ пасиву балансу), тис. грн.	-	-	-	-
Необоротні активи (І розділ активу балансу), тис. грн.	55035	56742	60716	+5681
Робочий капітал, тис. грн.	127705	127245	130691	+2986
Оборотні активи, тис. грн.	131191	131707	135822	+4631
Оборотні фонди, тис. грн.	57735	69217	68512	+10777
Рівень забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, %	97,3	96,6	96,2	-1,1 п.п.
Рівень забезпеченості оборотних фондів власними оборотними коштами, %	221,2	183,8	190,8	-30,4

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр. – ф. № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Таким чином, фінансові ресурси є одним з найважливіших факторів успішної діяльності ТОВ «Радгосп «Шевченківський».

Ефективне управління фінансовими ресурсами дозволяє забезпечити стабільність, розвиток та підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТОВ «РАДГОСП «ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ»

3.1 Аналіз рівня ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства

Ефективність ресурсного потенціалу аграрного підприємства – визначається системою ключових показників його успішності і конкурентоспроможності. Вони в системі відображаються наскільки раціонально використовуються наявні ресурси вцілому і кожної їх складової групи (матеріальні, трудові, фінансові) для досягнення максимального рівня виробництва та прибутку.

Аналіз і пошук шляхів підвищення ефективності матеріальних ресурсів, які відіграють домінуючу роль в формуванні ресурсного потенціалу ТОВ «Радгосп «Шевченківський» має першочергове значення.

Базовою складовою ресурсного потенціалу підприємства являються виробничі фонди. Ефективність використання основних фондів є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності підприємницької діяльності, зниження витрат на виробництво і підвищення її якості.

За даними таблиці можна зробити однозначний висновок про погіршення ефективності використання основних виробничих фондів – основи ресурсного потенціалу підприємства.

Фондовіддача знизилась на 6,2 %, тобто на 100 гривень вартості основних виробничих фондів отримано на 8,3 грн. менше валової продукції в порівняльних цінах 2021 року. Всі показники прибутковості зменшились: в розрахунку на 100 грн. вартості основних виробничих фондів отримано на 28,5 грн. менше валового прибутку, на 38,2 грн. – операційного і на 38,8 грн. – чистого прибутку.

Таблиця 3.1 – Показники ефективності використання основних фондів

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
				Абсолютне, одиниць	Відносне, %
Фондовіддача на 100 грн., грн.	134,2	124,6	125,9	-8,3	-6,2
Рентабельність, %					
- від валового прибутку	56,5	16,0	28,0	-28,5 п.п.	
- від операційного прибутку	45,5	0,3	7,3	-38,2 п.п.	
- від чистого прибутку	46,4	1,8	7,6	-38,8 п.п.	
Фондомісткість, грн.	0,75	0,80	0,79	+0,04	+5,3
Припадає виручки на 100 грн. ОВФ, грн.	117,4	76,4	72,4	-45,0	-38,3
Норма прибутку, %	30,4	1,0	4,4	-26,0 п.п.	
Інтегральний коефіцієнт ефективності використання основних фондів	4,09	0,19	2,06	-2,03	-49,6

Джерело: власні розрахунки автора за даними попередніх досліджень

На 38,3 % в 2023 році в порівнянні з 2021 роком отримано в розрахунку на 100 грн. фондів товарної продукції. Зміна виробничих і ринкових тенденцій в сукупній дії обумовили зменшення інтегрального коефіцієнта ефективності використання основних виробничих фондів, як середнього з добутку темпів зміни фондовіддачі і рівня рентабельності.

Аналізуючи показники ефективності використання основних виробничих фондів, як і інших складових ресурсів, слід зазначити, що їх рівень залежить від величини отриманого ефекту і величини затрачених ресурсів на його отримання.

Сума ефекту вимірюється перш за все обсягом виробленої валової і товарної продукції, саме від його величини залежить ефективність всього підприємницького бізнесу.

Проведення заходів, направлених на приріст обсягів виробництва і суми отриманого чистого доходу прямо пропорційно впливають на фондовіддачу і рентабельність основних виробничих фондів.

Крім того, основними управлінськими аспектами забезпечення достатнього рівня ефективності використання основних фондів ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є:

- раціональна амортизаційна політика;

- активізація процесу модернізації і оновлення засобів виробництва;
- забезпечення максимального завантаження виробничих потужностей агрегатів;
- удосконалення планування виробничо-технологічних процесів;
- використання енергоефективного обладнання;
- зменшення впливу сезонності праці на інтенсивність роботи машино-тракторного парку;
- постійний і всечасний моніторинг і оцінка ефективності використання основних виробничих фондів, так як це є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Оборотні фонди – це життєво важлива складова ресурсів підприємства, що забезпечує безперебійний виробничий процес. Ефективність оборотних фондів – це рівень того, наскільки раціонально підприємство використовує свої оборотні ресурси. Основний критерій визначення рівня їх ефективності – це швидкість обертання, час за який вони перетворюються на готову продукцію та реалізуються.

Таблиця 3.2 – Показники ефективності використання оборотних фондів

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	46824,5	63476,0	68864,5	+22040,0
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	104167,0	72318,0	70731,0	-33436,0
Коефіцієнт оборотності	2,22	1,14	1,03	-1,19
Коефіцієнт закріплення, грн.	0,45	0,88	0,97	+0,52
Тривалість 1 обороту, дні	164,4	320,2	354,4	+190,0
Рентабельність, %	88,0	2,6	10,8	-77,2
Кількість днів сповільнення оборотності в порівнянні з 2021 роком	х	+155,8	+190,0	х
Одноденний оборот, тис. грн.	285,4	198,1	193,8	-91,6
Сума вивільнених (додатково залучених) оборотних фондів, тис. грн.	х	30864,0	36822,0	х
Норма прибутку, %	30,4	1,0	4,4	-26,0 п.п.

Джерело: власні розрахунки автора за даними попередніх досліджень на основі ф. № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) та ф. № 5 Примітки до річної фінансової звітності

Дані таблиці показують, що фактори, які обумовлюють рівень оборотності оборотних фондів, мають обернено пропорційний вплив на сам результативний показник.

Рівень оборотності підвищується при зростанні суми товарообігу одночасно зі сталим, або меншим в порівнянні з базовим середньорічним залишком оборотних фондів. В ТОВ «Радгосп «Шевченківський» на зменшення коефіцієнту оборотності, а відтак сповільнення обертання обігових фондів вплинуло одночасне збільшення середньорічних залишків виробничих оборотних фондів на 22040 тис. грн., зменшення виручки від реалізації на 33436,0 тис. грн. В результаті чого коефіцієнт оборотності зменшився на 1,19 оборотів, коефіцієнт закріплення зріс на 0,52 одиниці, а тривалість одного обороту зросла на 190,0 дні. В результаті сповільнення оборотності ТОВ «Радгосп «Шевченківський» змушене було залучити додатково в оборот 36822,0 тис. грн. в 2023 році в порівнянні з 2021 роком операційних ресурсів. Сповільнення оборотності оборотних фондів зменшує швидкість акумулювання виручки, а відтак і прибутку. В результаті чого рівень рентабельності оборотних фондів як узагальнюючий показник їх ефективності зменшився на 77,2 п.п.

Важливість забезпечення ефективності використання і оптимального забезпечення оборотними ресурсами полягає в вирішенні наступних проблемних питань:

- оптимізації виробничих процесів;
- збільшенні прибутковості в результаті прискорення обертання оборотних активів, що дозволяє збільшити обсяг продажів і суму прибутку;
- зменшення витратомісткості шляхом оптимізації залишків виробничих запасів економії в витрачаннях, уникнення витрат і втрат при зберіганні;
- підвищення ліквідності, збереженні платоспроможності підприємства і зниження ризику банкрутства.

Основними методами управління ефективністю використання оборотних ресурсів є:

- аналіз оборотності;

- планування потреб;
- оптимізація запасів;
- управління дебіторською заборгованістю.

Ефективність управління оборотними фондами є одним з ключових факторів успішної діяльності будь-якого підприємства. Завдяки раціональному використанню оборотних коштів підприємство може знизити витрати, збільшити прибуток, підвищити свою конкурентоспроможність.

Оптимізація залишків, планування і контроль за витратами матеріальних ресурсів, запасів сировини і матеріалів, сприяють зменшенню витрато- та матеріаломісткості виробничого процесу і самої продукції.

Витратомісткість характеризує загальний обсяг ресурсів (включаючи і нематеріальних) необхідних для виробництва продукції. Він характеризує використання всіх видів ресурсів на підприємстві. Матеріаломісткість – це більш специфічний показник, який характеризує частку витрат на матеріали в загальній вартості виробництва.

Основними чинниками, що впливають на витрато- та матеріаломісткість і управління якими займає пріоритетні позиції є:

- технологічний рівень виробництва;
- якість сировини і матеріалів;
- організація виробничого процесу;
- рівень кваліфікації персоналу;
- кон'юнктура ринку, цінова політика на сировину, енергію та інші ресурси.

Таблиця 3.3 – Показники окупності витрат в операційній діяльності ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
				Абсолютне, одиниць	Відносне, %
1	2	3	4	5	6
Матеріальні витрати виробництва – всього, тис. грн.	50145	45815	62734	+12589	+25,1
Виробництво валової продукції в співставних цінах, тис. грн.	119037,6	117895,4	122947,3	+3909,7	+3,3

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4	5	6
Виробництво товарної продукції, тис. грн.	104167,0	72318,0	70731,0	-33436,0	-32,1
Матеріаловіддача:					
- валової продукції, грн.	2,37	2,57	1,96	-0,41	-17,3
- товарної продукції, грн.	2,08	1,58	1,13	-0,95	-45,8
Матеріаломісткість:					
- валової продукції, грн.	0,42	0,39	0,51	+0,09	+21,5
- товарної продукції, грн.	0,48	0,63	0,88	+0,40	+84,4

Джерело: власні розрахунки автора за даними попередніх досліджень

Аналізуючи проведені розрахунки можна зробити висновок, що частка витрат на матеріали і сировину в вартості валової продукції склала в 2023 році 51%, а в виробництві проданої продукції – 88 %, при чому під дією двох факторів: темпів зростання витрат і негативних тенденцій в зміні абсолютної вартості виробленої продукції і суми виручки, матеріаломісткість зросла відповідно на 21,5 % та 84,4 %, а матеріаловіддача – знизилася.

Розуміння того, як різні фактори впливають на витрато- та матеріаломісткість є ключовим для прийняття ефективних управлінських рішень. Регулярний аналіз та впровадження заходів щодо оптимізації дозволяє знизити витрати, підвищити конкурентоспроможність підприємства та збільшити його прибутковість.

Ефективне використання біологічних активів у сільському господарстві – це одне з основних завдань. Рівень її досягнення відображає наскільки підприємство в підприємницькому бізнесі використовує природні ресурси і живі організми. Найпоширенішими показниками із широкого спектру застосовуються показники врожайності і продуктивності. Основними з них є:

- врожайність на одиницю площі;
- продуктивність корів (кількість молока отриманого від 1 фуражної корови за рік);
- середньодобові прирости;
- відсоток запліднення, як показник ефективності розмноження тварин.

Таблиця 3.4 – Динаміка ефективності біологічних активів

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
				Абсолютне, одиниць	Відносне, %
Урожайність:					
- озима пшениця	71,1	71,2	61,4	-9,7	-13,6
- ячмінь ярий	40,2	61,2	-	-	-
- кукурудза	93,6	92,4	67,9	-25,7	-27,5
- соя	18,3	6,0	41,2	+22,9	+125,1
- ріпак	24,8	30,6	35,3	+10,5	+42,3
- соняшник	30,1	21,4	30,1	0,0	0,0
Середньорічний удій на 1 фуражну корову, кг	4162	4615	4749	+587	+14,1
Середньодобовий приріст					
- ВРХ, г	505,1	400,1	651,1	+146,0	+28,9
- свиней, г	566,6	600,0	554,3	-12,3	-2,2
Вихід приплоду телят на 100 гол. корів основного стада	94,4	96,2	111,1	+16,7	+17,7

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр.: ф. № 29-сг Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду та ф. № 24 Звіт про виробництво продукції тваринництва, кількість сільськогосподарських тварин і забезпеченість їх кормами

За даними таблиці видно, що підприємство зменшує рівень ефективності використання посівних площ, особливо це стосується землі, зайнятої посівами озимої пшениці і кукурудзи, які є найбільш інтенсивними продуктивними площами.

Динаміка зміни показників ефективності використання біологічних ресурсів тваринницької галузі більш позитивні, особливо в галузі скотарства. Середньорічний удій на 1 фуражну корову збільшився на 14,1 %, середньодобові прирости живої маси молодняку тварин і тварин на відгодівлі зросли з 505,1 гр. до 651,1 гр., або на 28,9 %, вихід приплоду в розрахунку на 100 голів основного стада зріс на 16,7 гол, або 17,7 %.

Дещо зменшились м'ясна продуктивність вирощування свиней.

Також для аналізу ефективності використання біологічних активів натуральні результативні показники можна оцінити вартісними параметрами.

Серед фінансових показників важливим є прибуток галузі і підгалузі, рентабельність виробництва, окупність інвестицій.

Крім того, важливим елементом в дослідженні ефективності біологічних ресурсів є аналіз якісних показників:

- якості продукції (відповідності продукції встановленим стандартам);
- стійкості до хвороб і шкідників;
- стійкості до несприятливих умов середовища;
- вміст шкідливих речовин в продукції;
- ступінь негативного впливу на навколишнє середовище.

Також важливо розуміти, що ефективність використання біологічних активів є системою динамічних показників, які підлягають впливу багатьох факторів і підвласні часу.

В управлінні ефективністю біологічних активів існує ряд викликів:

- непередбачуваність природних умов;
- потреба в довгостроковому плануванні;
- довгостроковість інвестицій в біологічні активи, віддача впродовж багатьох років;
- складність оцінки вартості.

Перспективи розвитку обумовлюються впровадженням сучасних технологій, таких як точне землеробство та біотехнології. Розвиток органічного землеробства та екологічного сільського господарства також сприяє більш раціональному використанню біологічних ресурсів.

Ефективність використання трудових ресурсів як важливий фактор виробництва – це синтетичний показник, який відображає наскільки раціонально підприємство використовує своїх працівників.

Основними показниками, які характеризують ефективність використання трудових ресурсів є:

- продуктивність праці;
- використання робочого часу;
- рівень соціальних гарантій і інші.

За даними таблиці 3.5 видно, що виробіток валової продукції в розрахунку на одного середньооблікового працівника виріс як в цілому по підприємству на 395,0 тис. грн., так і в розрізі галузей виробництва: рослинництва – на 431,0 тис. грн. і тваринництва – на 295,4 тис. грн., що у відносному порівнянні складає відповідно 25,9 % та 17,5 і 41,5 %.

Таблиця 3.5 – Динаміка рівня продуктивності праці працівників ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	78	73	64	-14
в т.ч. зайнятих:				
- в рослинництві	37	33	32	-5
- в тваринництві	39	38	30	-9
Вироблено валової продукції на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	1526,1	1615,0	1921,1	+395,0
в т.ч.:				
- зайнятого в галузі рослинництва, тис. грн.	2466,4	2732,5	2897,4	+431,0
- зайнятого в галузі тваринництва, тис. грн.	712,3	729,6	1007,7	+295,4
Припадає чистого доходу на 1000 грн. ФОП, тис. грн.	11,6	7,9	7,8	-3,8

Джерело: розраховано автором на основі попередніх досліджень табл. 3 (р.2.1), т. 2.14 (р. 2.2)

Зростанню цих показників сприяло зменшення середньооблікової чисельності працівників і хоч і відносно невеликого зростання обсягів валового виробництва продукції в порівняльних 2021 року цінах.

Таблиця 3.6 – Динаміка трудової активності працівників ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Кількість відпрацьованого часу, всього – люд-год.	142521	136628	129516	-13005
Відпрацьовано 1 працівником:				
- людино-годин	1827	1872	2024	+197
- людино-днів	288	234	253	-35
Рівень використання номінального фонду робочого часу, одиниць	1,05	0,85	0,92	-0,13

Джерело: розраховано автором з використанням звітності підприємства за 2021-2023 рр.: підприємство «Структурне обстеження»

Розрахунки таблиці показали, що дещо знизилась трудова активність працівників, однак залишається достатньо високою на кінець досліджуваного періоду.

Основними факторами, які впливають на ефективність трудових ресурсів є:

- організаційні, такі як структура управління, система мотивації праці, політика адміністрування, умови праці;
- технологічні, такі як рівень автоматизації і механізації виробничих процесів, якість матеріально-технічної бази, технологічна кваліфікація персоналу, рівень інвестицій і інновацій тощо;
- соціально-економічні: задоволеність умовами праці, рівень соціальних гарантій, рівень плинності персоналу, якість організації і мотивації праці.

Отже для підвищення ефективності використання трудових ресурсів необхідно здійснювати комплекс заходів, спрямованих на організацію виробництва, підвищення кваліфікації персоналу, вдосконалення системи мотивації і оплати праці, впровадження нових технологій, створення сприятливих умов праці, залучення зовнішніх консультантів для проведення аудиту персоналу, розробки програм розвитку персоналу.

Серед систем мотивації праці найбільш ефективним для досліджуваного підприємства є:

- застосування більш гнучких матеріальних і нематеріальних стимулів;
- впровадження дієвої системи преміювання;
- створення системи участі працівників у прибутках підприємства.

Ефективність використання фінансових ресурсів – це важливий рівень фінансового здоров'я будь-якого підприємства, який відображає наскільки раціонально воно використовує кошти для досягнення поставлених цілей.

Розуміння наряду спрямування власних коштів дозволяє виявити неефективні витрати та оптимізувати бюджет, прийняти правильні рішення щодо інвестування та розвитку бізнесу. А раціональне використання коштів знижує ризики фінансових труднощів.

Для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів використовується широкий спектр показників, серед яких:

- показники ліквідності;
- показники фінансової стійкості;
- показники оборотності;
- показники рентабельності.

Таблиця 3.7 – Динаміка ефективності фінансових ресурсів

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Середньорічна вартість авансованого капіталу, тис. грн.	166089	187338	192494	+26405
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	162145	183364	187697	+25552
Середньорічна вартість залученого капіталу, тис. грн.	3944	3974	4797	+853
Рентабельність, %:				
- авансованого капіталу	24,8	0,9	3,9	-20,9
- власного капіталу	25,4	0,9	4,0	-21,4
- залученого капіталу	1044,3	41,7	154,7	-889,6

Джерело: власні розрахунки автора за даними попередніх досліджень

З таблиці видно, що зростання вартості капіталу авансованого в виробничо-комерційну діяльність і розвиток підприємства вцілому, так і кожної його складової – власного і залученого капіталу, при зменшенні чистого прибутку обумовило зменшення рентабельності капіталу, а відтак і рівня його ефективності.

З проведених досліджень зрозуміло, що оцінка ефективності використання ресурсів підприємства є важливим інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. А регулярний аналіз фінансової і оперативної управлінської звітності дозволяє виявити слабкі місця і розробити заходи щодо їх усунення.

3.2 Резерви та напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Ефективне використання ресурсів є ключовим фактором успіху будь-якого сільськогосподарського підприємства. Однак не завжди сільськогосподарські підприємства повністю використовують свій потенціал. Це призводить до зниження прибутковості, неефективного використання ресурсів, негативного впливу на довкілля.

Дослідивши динаміку, структуру, рівень забезпеченості і ефективності використання ресурсного потенціалу ТОВ «Радгосп «Шевченківський» ми виявили резерви підвищення ефективності його використання.

Резерви ефективності використання ресурсного потенціалу заключаються в формуванні оптимальної політики управління всім ланцюгом руху кожного виду ресурсів від надходження до отримання виручки від реалізованої продукції.

Важливість володіння знаннями про економічний стан і рівень ефективності використання ресурсного потенціалу заключається в удосконаленні:

- стратегічного планування, оскільки розуміння ресурсного потенціалу дозволяє підприємству розробляти більш ефективні стратегії розвитку, визначати пріоритетні напрями інвестування та оптимізувати використання наявних ресурсів;
- управління ризиками, так як оцінка ресурсного потенціалу допомагає підприємству виявити слабкі місця і розробити заходи щодо їх усунення, що в свою чергу знижує ризики виробництва;
- прийняття управлінських рішень, оскільки знання про ресурси і ресурсний потенціал є необхідною умовою для прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень, пов'язаних з розширенням виробництва, диверсифікацією діяльності, впровадженням нових технологій.

Як було відмічено, економічна ефективність ресурсного потенціалу формується впродовж всієї стадії кругообороту ресурсів, а визначається на останній стадії товарообігу – отримання чистого доходу від реалізації продукції,

товарів, робіт і послуг. За економічним змістом яка складається із суми відшкодування понесених витрат, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції, управлінням виробництвом підприємства і чистим прибутком. Співвідношення отриманого вартісного результату з витратами ресурсів на здійснення підприємницької діяльності і показує рівень ефективності останніх.

Таким чином, основа в визначенні резервів використання ресурсного потенціалу заключається в пошуку шляхів збільшення чистого доходу.

Резерви збільшення чистого доходу криються в нарощуванні обсягів виробництва при збереженні рівня товарності і інших супутніх умов. В попередніх дослідженнях виявлено певні можливості в підвищенні валового виробництва як в галузі рослинництва, так і в галузі тваринництва.

Що стосується галузі рослинництва, дослідження показали зменшення врожайності основних товарних видів продукції, таких як озима пшениця і зерно кукурудзи.

Таблиця 3.8 – Резерви підвищення валового виробництва продукції рослинництва

Показники	Озима пшениця	Кукурудза на зерно
ТОВ «Радгосп «Шевченківський»: Середня врожайність за 2021-2023 рр.	67,9	84,6
Максимальна врожайність	71,2	93,6
Фактична врожайність в 2023 р.	61,4	67,9
Середня врожайність по Україні	47,6	77,0
Середня врожайність в Сумській області	60,0	94,9
Резерв врожайності при дотриманні:		
- від максимальної за 2021-2023 рр.	9,8	25,7
- від середньої за 2021-2023 рр.	6,5	16,7
- від середньої врожайності по Сумській області	-	27,0
Середня величина	+8,2	+23,1
Площа посівів, га (рівень 2023 р.)	700,0	168,0
Додатковий вихід валового зерна, ц	5740,0	3880,8

Джерело: власні розрахунки автора на основі попередніх досліджень

На основі проведених розрахунків ми визначили можливості додаткового виходу валового виробництва зерна двох видів товарної продукції з площі

виращування за структурою сівозмін 2023 року. Методом припущення середнього приросту урожайності за трьома ознаками визначили, що валовий збір озимої пшениці можна збільшити на 5740 ц, а зерна кукурудзи – на 3880,8 центнери.

Молочно-товарна галузь є однією з економічно важливих як у розвитку підприємства, так і для підвищення ефективності всього виробничо-ресурсного потенціалу.

Валове виробництво молока можна також збільшити, оптимізувавши поживність кормової бази, застосувавши інтенсивні технології утримання молочного стада, удосконаливши систему зоотехнічних заходів та умови організації і оплати праці в тваринництві.

Результати попередніх розрахунків показали, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» має порівняно низький рівень молочної продуктивності, незважаючи практично на відсутній рівень яловості.

Таблиця 3.9 – Резерв молочної продуктивності і валового надою молока в ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Показники	Значення показника, одиниць
Середньорічний удій на 1 фуражну корову, 2023 р., кг	4749
Середньорічний удій на 1 корову в Україні, кг	5746 ¹
Резерв надою, кг	997
Середньорічне поголів'я, голів	487
Додатковий валовий надій, ц	4855,4

Примітка 1. Використані дані – <https://avm-ua.org>

Джерело: власні розрахунки автора на основі попередніх досліджень

За даними статистичного управління в Сумській області в 2023 році молочно-товарні ферми наростили обсяги надоїв і вийшли на довоєнні рівні за обсягами виробництва молока. Скорочення надоїв утримується лише в господарствах населення, яке найбільш суттєво постраждало від наслідків війни.

Натуральні показники вимірювання резервів при переведенні в вартісну величину більш яскравіше демонструють можливий рівень підвищення ефективності підприємства взагалі і використовуваних ресурсів в процесі підприємницької діяльності.

Вартісні показники підвищення ефективності – це резерв валового виробництва продукції в порівняльних 2021 року цінах, додатково отримана сума чистого доходу, валового прибутку і чистого прибутку.

За даними таблиці видно, що при досягненні середніх удоїв молока на рівні середньостатистичного показника по господарствах і тваринницьких комплексах України можна додатково отримати, при сталому обсязі поголів'я, 4855,4 ц молока.

Основними видами діяльності за якими можливі додаткові доходи як було зазначено вище є: в галузі рослинництва – товарне виробництво зерна озимої пшениці і кукурудзи, а в тваринництві – молока.

Таблиця 3.10 – Розрахунок вартісних показників резерву виробництва сільськогосподарської продукції в ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Показники	Пшениця озима	Кукурудза на зерно	Молоко	Разом
Валовий вихід продукції, ц	5740,0	3880,8	4855,4	х
Порівняльна ціна, грн.	637,73	613,91	847,10	х
Валова продукція в порівняльних цінах 2021 р., тис. грн.	3660,6	2382,5	4113,0	10156,1
Середньореалізаційна ціна	434,6	650,0	1008,1	х
Додатковий вихід товарної продукції в цінах реалізації 2023 р., тис. грн.	2494,6	2522,5	4894,7	9911,8
Валовий прибуток: - на 1 ц, грн.	145,1	274,3	86,9	х
- на всю продукцію, тис. грн.	362,0	691,9	438,6	1492,5

Джерело: власні розрахунки автора на основі попередніх досліджень

Для визначення чистого доходу по зерновій продукції, яка не реалізована в звітному періоді (пшениці і кукурудзі) ми взяли середні ціни біржового ринку, а по молоку – середньореалізаційну ціну господарства за 2023 рік.

Валовий прибуток одного центнера визначається як різниця між середньореалізаційною ціною і виробничими витратами.

Проведені розрахунки дали можливість нам в подальшому узагальнити резерви і виявити очікувані результати підвищення ефективності, як в абсолютному, так і відносному вимірюванні.

Таблиця 3.11 – Порівняння показників ефективності використання ресурсного потенціалу: фактичних з очікуваними (з врахуванням резервів)

Показники	2023 р.	2023 р. з врахуванням резервів	Відхилення, ±
Валова продукція в порівняльних цінах 2021 р., тис. грн.	122947,3	133103,4	10156,1
Товарна продукція, тис. грн.	70731,0	80642,8	9911,8
Валовий прибуток, тис. грн.	27326,0	28818,5	1492,5
Чистий прибуток, тис. грн.	7420,0	7825,1	405,1
Фондовіддача, грн. на 100 грн.	125,9	136,3	+10,4
Фондомісткість	0,79	0,73	-0,06
Коефіцієнт оборотності	1,03	1,17	+0,14
Коефіцієнт закріплення оборотних фондів	0,97	0,85	-0,2
Тривалість 1 обороту, днів	354,4	312,0	-42,4
Продуктивність праці, тис. грн. на 1 особу	1921,1	2079,7	+158,6
Рентабельність, %			
- авансованого капіталу	3,9	4,3	+0,4
- оборотних фондів	7,6	8,1	+0,5
- основних фондів	10,8	11,4	+0,6
Норма прибутку	4,4	4,7	+0,3

Джерело: власні розрахунки автора на основі попередніх досліджень

Проведені розрахунки показали, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» має невикористані резерви підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу. При збільшенні валової і товарної продукції відповідно на 10156,1 тис. грн. та 9911,8 тис. грн., а валового і чистого прибутку на 5,5 % показник фондовіддачі зростає на 10,4 грн. в розрахунку на 100 грн. вартості основних виробничих фондів, а коефіцієнт оборотності – на 0,14 рази. Це призведе до скорочення фондомісткості і закріплюваності оборотних фондів. Показники вимірювання яких зменшаться відповідно на 0,06 та 0,2 одиниць.

Тривалість одного обороту оборотних фондів має ймовірність зменшення на 42,4 дні, що при одноденному обороті в сумі 193,8 тис. грн. дозволить вивільнити і залучити додатково в операційний процес 8217,1 тис. грн.

При залученні очікуваних резервів продуктивність праці зросте на 158,6 тис. грн. в розрахунку на 1 середньорічного працівника.

Підвищення технологічної ефективності обумовлює прямопропорційне зростання фінансового результату. Збільшення як валового, так і чистого прибутку сприятиме підвищенню рівня рентабельності авансованого капіталу на 0,4 п.п., основних фондів – на 0,6 п.п., оборотних фондів – на 0,5 п.п.

Припустимий рівень норми прибутку складе 4,7 %, що на 0,3 п.п. перевищує рівень 2023 року.

Отже, ефективне управління ресурсами підприємства є одним із ключових факторів успішної діяльності аграрного підприємства.

ВИСНОВКИ

Товариство з обмеженою відповідальністю Радгосп «Шевченківський» (далі скорочено ТОВ «Радгосп «Шевченківський») як юридична особа було зареєстровано 18.08. 2022 року, з базовим статутним капіталом в сумі 1833 тис. грн. За шифром 01.50 каталогу видів економічної діяльності «Змішане сільське господарство» є основним видом діяльності досліджуваного підприємства.

Виробництво валової продукції в порівняльних цінах рівня 2021 року в досліджуваному підприємстві зросло на 3909,7 тис. грн., або на 3,3 %. Найвищу питому вагу в структурі валової продукції займає зерно озимої пшениці (22,3-30,0 %%), соняшнику (11,7-16,9 %%) і молока – 15,8 – 17,4 %%.

При чому обсяги товарної продукції галузі рослинництва зменшились на 43469 тис. грн., або в відносному порівнянні – на 55,6 %, тобто більше ніж на половину, а сума товарообігу по галузі тваринництва зросла на 10013 тис. грн., або на 38,8 %, що пов'язано зі специфікою як галузі, так і продукції.

На кожні 100 грн. виробничих витрат в 2023 році отримали 17,1 грн. чистого прибутку, тоді як в 2021 році ця сума складала 76,2 грн., а загальний рівень рентабельності (тобто окупності сумарних витрат) в 2023 році склав 10,3%, тоді як в 2021 році – 52,7 %. Отже залишаючись за період 2021-2023 років прибутковим господарством в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» значно знизився рівень рентабельності.

Ресурси, представлені необоротними активами, в загальній сумі займають в 2021-2023 рр. – 30 %, а 70 % належать поточним платіжним ресурсам, готовій продукції і предметам праці.

Основна частка в необоротних ресурсах належить основним засобам, довгострокові біологічні активи займають в середньому 2,3 %, в 2022 і 2023 роках підприємство володіє значними сумами (6,8 та 12,3 млн. грн.) незавершених капітальних інвестицій в розвиток матеріально-технічної бази.

Найвища питома вага в сукупній вартості основних виробничих фондів належить групі Машини і обладнання, однак частка їх за період дослідження

зменшилась на 1,8 п.п. з 69,4 % до 67,6 %. В цілому ж структура основних фондів за 2021-2023 роки залишається майже сталою. Загальна величина структурних зрушень складає $\pm 2,7$ п.п.

Відносні показники динаміки і руху основних фондів показали, що темпи оновлення за досліджуваний період зменшилися: коефіцієнт оновлення на 0,112 одиниць; заміни – на 13,31, динаміки і приросту на 0,07 одиниць.

Вартість оборотних ресурсів за досліджуваний період зросла лише на 3,5 %, або 4631 тис. грн. Найбільше зросли залишки запасів – на 39,6 %, які і в структурі оборотних ресурсів займають за всі роки найвищу питому вагу, яка зросла з 52,9% в 2021 році до 71,3 % – в 2023 році.

В структурі запасів найвища питома вага належить виробничим запасам – в середньому 53,4 %, проте за досліджуваний період їх частка зменшилась з 58,1 % до 37,8 %. На другому місці за питомою вагою (24,3 %) знаходяться сумарні залишки готової продукції і 22,3 % в середньому за 2021-2023 рр. займає балансова вартість незавершеного на кінець року виробництва.

Біологічні ресурси є основою будь-якого аграрного підприємства. Це живі організми, які використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції.

Площа ріллі в середньому поділена між зернобобовими, технічними і кормовими культурами в пропорції: 4 : 4 : 2. В структурі зернових культур переважаюча часта належить посівам пшениці озимої (в середньому – 34,6 % від загальної ріллі), а в групі технічних перевага віддається вирощуванню соняшнику – 18,5 та ріпаку – 14,0 %%. З кормових культур вирощується в господарстві кукурудза кормова та багаторічні трави.

До ресурсного потенціалу підприємства також відносяться активи, які не мають фізичної форми, але мають економічну цінність і використовуються для отримання економічних вигод.

Сума дебіторської заборгованості зросла за досліджуваний період на 8,4 %, або 2169 тис. грн. Весь приріст дебіторської заборгованості виник за

розрахунками по виданим авансам, по всім іншим розрахунковим операціям, в тому числі з покупцями за товари, роботи і послуги заборгованість зменшилась.

Слід зазначити, що сума готівки в касі та на банківських розрахунках на кінець 2023 року в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року значно зменшилась: з 30907 до 7362 тис. грн. – 76,2 %.

В результаті аналізу виявлена негативна динаміка в зміні середньооблікової чисельності працівників досліджуваного підприємства, яка в 2023 році склала 64 особи, в порівнянні з 78 особами в 2021 році.

Дослідженнями встановлено зростання фінансових ресурсів станом на кінець 2023 року в порівнянні з 2021 роком на 10912 тис. грн., або 5,5 %, в тому числі власний капітал в абсолютній сумі збільшився на 8667 тис. грн., а залучений – на 1645 тис. грн.

На 97-98 %% фінансовий капітал представлений власними ресурсами, а доля залученого капіталу змінювалась з 1,9 % за 2,6 – в 2023 році.

Аналіз і пошук шляхів підвищення ефективності матеріальних ресурсів, які відіграють домінуючу роль в формуванні ресурсного потенціалу ТОВ «Радгосп «Шевченківський» має першочергове значення. Фондовіддача знизилась на 6,2 %, тобто на 100 гривень вартості основних виробничих фондів отримано на 8,3 грн. менше валової продукції в порівняльних цінах 2021 року. Всі показники прибутковості зменшились: в розрахунку на 100 грн. вартості основних виробничих фондів отримано на 28,5 грн. менше валового прибутку, на 38,2 грн. – операційного і на 38,8 грн. – чистого прибутку.

На 38,3 % в 2023 році в порівнянні з 2021 роком отримано в розрахунку на 100 грн. фондів товарної продукції. Зміна виробничих і ринкових тенденцій в сукупній дії обумовили зменшення інтегрального коефіцієнта ефективності використання основних виробничих фондів, як середнього з добутку темпів зміни фондівіддачі і рівня рентабельності.

Динаміка зміни показників ефективності використання біологічних ресурсів тваринницької галузі більш позитивні, особливо в галузі скотарства. Середньорічний удій на 1 фуражну корову збільшився на 14,1 %, середньодобові

прирости живої маси молодняку тварин і тварин на відгодівлі зросли з 505,1 гр. до 651,1 гр., або на 28,9 %, вихід приплоду в розрахунку на 100 голів основного стада зріс на 16,7 гол, або 17,7 %.

Виробіток валової продукції в розрахунку на одного середньооблікового працівника виріс як в цілому по підприємству на 395,0 тис. грн., так і в розрізі галузей виробництва: рослинництва – на 431,0 тис. грн. і тваринництва – на 295,4 тис. грн., що у відносному порівнянні складає відповідно 25,9 % та 17,5 і 41,5 %.

Резерви ефективності використання ресурсного потенціалу заключаються в формуванні оптимальної політики управління всім ланцюгом руху кожного виду ресурсів від надходження до отримання виручки від реалізованої продукції.

Що стосується галузі рослинництва, дослідження показали зменшення врожайності основних товарних видів продукції, таких як озима пшениця і зерно кукурудзи.

На основі проведених розрахунків ми визначили можливості додаткового виходу валового виробництва зерна двох видів товарної продукції з площі вирощування за структурою сівозмін 2023 року. Методом припущення середнього приросту урожайності за трьома ознаками визначили, що валовий збір озимої пшениці можна збільшити на 5740 ц, а зерна кукурудзи – на 3880,8 центнери.

Валове виробництво молока можна також збільшити, оптимізувавши поживність кормової бази, застосувавши інтенсивні технології утримання молочного стада, удосконаливши систему зоотехнічних заходів та умови організації і оплати праці в тваринництві.

Результати попередніх розрахунків показали, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» має порівняно низький рівень молочної продуктивності, незважаючи практично на відсутній рівень яловості.

За даними статистичного управління в Сумській області в 2023 році молочно-товарні ферми наростили обсяги надоїв і вийшли на довоєнні рівні за обсягами виробництва молока. Скорочення надоїв утримується лише в господарствах населення, яке найбільш суттєво постраждало від наслідків війни.

Натуральні показники вимірювання резервів при переведенні в вартісну величину більш яскравіше демонструють можливий рівень підвищення ефективності підприємства взагалі і використовуваних ресурсів в процесі підприємницької діяльності.

Вартісні показники підвищення ефективності – це резерв валового виробництва продукції в порівняльних 2021 року цінах, додатково отримана сума чистого доходу, валового прибутку і чистого прибутку.

При досягненні середніх удоїв молока на рівні середньостатистичного показника по господарствах і тваринницьких комплексах України можна додатково отримати, при сталому обсязі поголів'я, 4855,4 ц молока.

Проведені розрахунки показали, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» має невикористані резерви підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу. При збільшенні валової і товарної продукції відповідно на 10156,1 тис. грн. та 9911,8 тис. грн., а валового і чистого прибутку на 5,5 % показник фондоддачі зросте на 10,4 грн. в розрахунку на 100 грн. вартості основних виробничих фондів, а коефіцієнт оборотності – на 0,14 рази. Це призведе до скорочення фондомісткості і закріплюваності оборотних фондів. Показники вимірювання яких зменшаться відповідно на 0,06 та 0,2 одиниць.

При залученні очікуваних резервів продуктивність праці зросте на 158,6 тис. грн. в розрахунку на 1 середньорічного працівника.

Підвищення технологічної ефективності обумовлює прямопропорційне зростання фінансового результату. Збільшення як валового, так і чистого прибутку сприятиме підвищенню рівня рентабельності авансованого капіталу на 0,4 п.п., основних фондів – на 0,6 п.п., оборотних фондів – на 0,5 п.п.

Припустимий рівень норми прибутку складе 4,7 %, що на 0,3 п.п. перевищує рівень 2023 року.

Отже, ефективне управління ресурсами підприємства є одним із ключових факторів успішної діяльності аграрного підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв С.Б., Жебокритський Є.І. Визначення поняття «ресурсний потенціал підприємства». *Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво*. 2014. № 2. С. 53–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ /drep_2014_2_11 (дата звернення: 06.12.2023).
2. Артьомова А.В., Артьомов І.В. Процедура оцінювання ресурсного потенціалу підприємства. *Системи обробки інформації*. 2016. Вип. 7. С. 165–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2016_7_36 (дата звернення: 04.12.2023).
3. Антощенкова В. Основні елементи ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства як основа економічної та продовольчої безпеки. *Економічний аналіз*. 2020 рік. Том 30. № 3. С. 291–298. URL: <http://btie.kart.edu.ua/article/view/300353> (дата звернення: 04.12.2023).
4. Бірюков Є.І. Принципи забезпечення ефективності використання ресурсного потенціалу електроенергетичних підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7540>. (дата звернення: 06.12.2023).
5. Богацька Н.М., Хачатрян В.В. Сучасний підхід до оцінки сутності ресурсного потенціалу підприємства. *Економіка. і суспільство*. 2016. Вип. 3/20. С. 134–139. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/24.pdf. (дата звернення: 04.12.2023).
6. Богма О., Ганечко І., Лимар В. Економічний потенціал підприємства: зміст та ключові характеристики. *Scientia fructuosa*. 2022. № 1 (141). С. 58–68. URL: <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/41> (дата звернення: 06.12.2023).
7. Буняк Н.М., Тимошук О.В. Особливості управління ресурсним потенціалом підприємства в умовах кризових явищ. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 2 (82). С. 28–33. URL: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/5560/1/7.pdf>. (дата звернення: 11.05.2024).
8. Василенко С.В., Бездітко О.Є. Ресурсний потенціал як складова формування

- стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. *Наукові горизонти*. 2020. № 06 (91). С. 52–59. URL: <https://sciencehorizon.com.ua/uk/journals/6-91-2020/ryesursniy-potyentsial-yak-skladova-formuvannya-stratyegiyi-rozvitku-silskogospodarskikh-pidpriyemstv> (дата звернення: 04.12.2023).
9. Вініченко І.І., Дідур К.М., Дідур О.В. Значення ресурсного потенціалу аграрного підприємства в забезпеченні продовольчої безпеки країни. *Агросвіт*. 2023. Вип. 16. С. 20–27. URL: https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/9214/1/A%2B16-2023_St3.pdf. (дата звернення: 11.05.2024).
 10. Згурська О.М. Особливості формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інформаційного суспільства. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/56.pdf (дата звернення: 06.12.2023).
 11. Дашко І.М. Місце і роль ресурсного потенціалу підприємства у забезпеченні конкурентоспроможності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 6. Том 1. С. 38–41. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp/content/uploads/2021/01/913.pdf> (дата звернення: 04.12.2023).
 12. Дзюбинська О.В. Ресурсний потенціал регіону та його характеристика. *Економічний простір*. № 155. 2020. С. 36–39. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/155-7> (дата звернення: 04.12.2023).
 13. Жмуденко В.О., Ліщук Р. Оптимізація ресурсного потенціалу як стратегічний напрям розвитку підприємства. *Економічний простір*. 2021. № 165. С. 70–75. URL: <https://lib.udau.edu.ua/items/c5e5df8c-0e83-423e-b318-9447d862c028>. (дата звернення: 06.12.2023).
 14. Камінська І., Ковальчук Н., Демидович А., Дубровський В. Науково-методичні підходи до аналізу ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 6 (67) URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu (дата звернення: 04.12.2023).
 15. Костирко Л.А., Соломатіна Т.В., Чернодубова Е.В., Хромяк М.В. Аналіз і оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*.

2020. № 3. С. 294–302. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2958>. (дата звернення: 04.12.2023).
16. Кочетков О., Афанасова Ю. Формування механізму управління ресурсним потенціалом аграрних підприємств. *Економічний дискурс*. 2020. Випуск 2. С. 117–125. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/42116>. (дата звернення: 06.12.2023).
 17. Красноручий О., Маренич Т., Прусова Г. Співвідношення економічних категорій «потенціал підприємства», «ресурсний потенціал», «виробничий потенціал» та «економічний потенціал». *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 113–121. URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/ujae_2024_r02_a19.pdf (дата звернення: 11.05.2024).
 18. Лановий О.А., Пихтін В.В., Маслій Д.Є. Особливості трансформації процесу управління ресурсним потенціалом підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2023. № 83. С. 233–243. URL: <http://lib.kart.edu.ua/handle/123456789/21361>. (дата звернення: 11.05.2024).
 19. Лисенко А.М., Коряк А.С. Поняття економічного потенціалу та концептуалізація підходів до його трактування. *Центрально-український науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Випуск 5 (38). С. 221–227. URL: [http://economics.kntu.kr.ua/pdf/5\(38\)/25.pdf](http://economics.kntu.kr.ua/pdf/5(38)/25.pdf). (дата звернення: 04.12.2023).
 20. Макєєв О.О. Формування механізму управління ресурсним потенціалом суб'єктів аграрного бізнесу. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 2. С. 393–401. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-2-47>. (дата звернення: 04.12.2023).
 21. Матвєєв П.М. Концептуальні підходи до побудови механізмів відтворення ресурсного потенціалу підприємств аграрного сектору. *Економічний простір*. 2020. № 155. С. 30–35. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/519>. (дата звернення: 06.12.2023).
 22. Молнар О.С., Лук'янчук О.В., Попович В.І. Методичні підходи до оцінки відтворення та ефективності. *Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук.*

- праць. Вип. 5(252). Київ. 2022. С. 69–73. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/59341>. (дата звернення: 11.05.2024).
- 23.Николюк О.М., Мартинчук О.М. Методика оцінювання ресурсного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств. *Проблеми економіки*. 2018. № 1 (35). С. 207–213. URL: <http://ir.polissiauniver.edu.ua/handle/123456789/9220>. (дата звернення: 04.12.2023).
- 24.Олійник Т.І., Косенко А.О. Управління виробничим потенціалом підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8352>. (дата звернення: 04.12.2023).
- 25.Павлов К.В., Павлова О.М., Шостак Л.В., Романюк Д.А. Стратегічні напрями нарощення економічного потенціалу підприємства. *Вісник ХНУ ім. Каразіна*. 2021. Вип. 14. С. 90–95. URL: https://www.researchgate.net/publication/368984168_Problemi_racionalnogo. (дата звернення: 06.12.2023).
- 26.Парасій-Вергуненко І., Юрчишин Я., Безверхий К., Грищенко Н., Назарова К., Приймак Н. Компаративний аналіз ефективності та повноти використання ресурсного потенціалу торговельних підприємств: методичні аспекти. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Вип. 4(51). С. 245–260. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.51.2023.4099>. (дата звернення: 11.05.2024).
- 27.Писаренко С.В., Решетник В.Г., Ільченко А.І. Ресурсний потенціал як чинник забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 1 (67). С. 99–104. URL: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-67-16> (дата звернення: 04.12.2023).
- 28.Погребняк А.Ю., Кліщ К.А. Інтеграція наукових підходів до оцінювання управління ефективністю використання виробничого потенціалу підприємства з метою підвищення його економічної безпеки. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2023. № 25. С. 49–53. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/278601>. (дата звернення: 11.05.2024).
- 29.Приступа В.І. Теоретико-методичний підхід до формування механізму управління ресурсним потенціалом підприємства. *Економіка та держава*. 2021.

- № 1. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2021/26.pdf. (дата звернення: 04.12.2023).
- 30.Різник Д.В. Адаптація методології дослідження ресурсного потенціалу економіки до умов воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. № 7/2024. С. 138–143. URL: [https://www. Inv+7-2024_St21%20\(1\).pdf](https://www.Inv+7-2024_St21%20(1).pdf). (дата звернення: 13.05.2024).
- 31.Саламін О., Поперечний С. Актуальні проблеми формування та ефективного використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств в умовах турбулентного ринкового середовища. *Економіка та суспільство*. 2024 № 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-107>. (дата звернення: 13.05.2024).
- 32.Сас Л.С., Каліцун Ю.Є. Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств у контексті діагностики зовнішнього середовища їхнього функціонування. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. Вип. 19. Т.1. С. 212–218. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/download/6907/7158> (дата звернення: 11.05.2024).
- 33.Свиноус Н.І. Управління інвестиційними процесами відтворення ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Економіка та управління АПК*. 2021. № 1 С. 166–178. URL: https://econommeneg.btsau.edu.ua/sites/default/files/visnyky/economika/svynous_n._1-2021.pdf. (дата звернення: 04.12.2023).
- 34.Скрипник А.І. Напрями підвищення ефективності розвитку фермерських господарств. *Актуальні питання фінансів, економіки, обліку і менеджменту: теорія і практика: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 27 січня 2024 р.): у 2 ч.* Кропивницький: ЦФЕНД, 2024. Ч. 1. 59 с. С. 51–54.
- 35.Скрипник А.І. Основні фонди як базова складова ресурсного потенціалу підприємства. *Проблеми та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку та управління: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 18 жовтня 2024 р.)*. Ізмаїл: ЦФЕНД, 2024. 87 с. С. 30–32.
- 36.Смирнова С.М., Смирнов В.М., Юзик В.А. Оцінка ресурсного потенціалу

- сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 82–87. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2020/13.pdf. (дата звернення: 04.12.2023).
37. Смолич Д.В, Тимошук І.В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання. *Економічний простір*. 2020. №153. С. 75–82. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/153-14>. (дата звернення: 06.12.2023).
38. Степаненко С.В. Ресурсний потенціал аграрних підприємств: елементи та особливості їх поєднання в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10039>. (дата звернення: 04.12.2023).
39. Суліма Н.М., Гуцул Т.А., Боровик Н.В. Формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інноваційного розвитку. *Економіка та суспільство*. № 63. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/article/view/4099>. (дата звернення: 11.05.2024).
40. Халіляєва О.В., Пузирьова П.В. Сутність та значення економічного потенціалу, його місце в економіці країни: сучасний аспект в умовах сталого розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 12 (247). С. 33–40. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19406>. (дата звернення: 06.12.2023).
41. Чупир О.М., Бурлака Є.О., Бутенко О.П. Управління розвитком ресурсного потенціалу підприємств (на прикладі підприємств залізничного транспорту): монографія. Харків: ХНУБА, 2022. 178 с. URL: [https://kmpa.kh.ua/files/monographies/2022/Upravlinnia_rozvytkom_resursnoho_potentsialu_pidpryemstv_\(na_prykladi_pidpryemstv_zaliznychnoho_transportu\).pdf](https://kmpa.kh.ua/files/monographies/2022/Upravlinnia_rozvytkom_resursnoho_potentsialu_pidpryemstv_(na_prykladi_pidpryemstv_zaliznychnoho_transportu).pdf). (дата звернення: 04.12.2023).
42. Шапошников К.С. Сучасні методи оцінювання ресурсного потенціалу галузі. *Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій*. 2022. С. 26–28. URL: <https://reicst.com.ua/asp/article/view/191>. (дата звернення: 06.12.2023).
43. Шашина М.В., Недзельський А.О. Оцінювання ефективності управління ресурсами підприємства як інструмент забезпечення прибутковості. *Науковий*

- вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна. 2023. № 1. С. 125–132. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-17>. (дата звернення: 11.05.2024).
44. Шпикуляк О.Г., Пугачов М.І., Грищенко О.Ю., Ксенофонтова К.Ю. Економічні тенденції розвитку аграрного підприємництва в сучасних умовах: аспекти воєнного часу. *Modern Economics*. 2023. № 41(2023). С. 170–178. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V41\(2023\)-24](https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-24). (дата звернення: 13.05.2024).
45. Яців І.Б. Фінансування формування ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. 2023. № 11 (25). С. 459–473. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/6290>. (дата звернення: 11.05.2024).
46. Balaniuk I., Shelenko D., Shpykuliak O., Sas L., Cherneviy Y., Diuk A. Determinants of performance indicators of agricultural enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2023. Vol. 45. No. 1: 29–41. URL: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/index>. (дата звернення: 11.05.2024).
47. Eisenmenger N., Pichler M., Krenmayr N., Noll D., Plank B., Schalmann E.,... & Gingrich S. The Sustainable Development Goals prioritize economic growth over sustainable resource use: a critical reflection on the SDGs from a socio-ecological perspective. *Sustainability Science*. 2020. Vol. 15. pp. 1101–1110.
48. Latysheva Olena. Estimation of level of sustainable development of industrial enterprises of Ukraine. *Economic Herald of the Donbas*. 2017. № 4 (50). С.154–157.
49. Laukkanen M., & Tura N. The potential of sharing economy business models for sustainable value creation. *Journal of Cleaner production*. 2020. Vol. 253. p.120004.
50. Roos Lindgreen E., Salomone R., & Reyes T. A critical review of academic approaches, methods and tools to assess circular economy at the micro level. *Sustainability*. 2020. Vol. 12 (12). p. 4973.

ДОДАТКИ